

BRIDGING

ANALIZA STANJA

**Pregled soustvarjalnih aktivnosti
in udeležnosti na področju ljubiteljske
kulture, kulturnega prostovoljstva
in kulturne dediščine**

Erasmus+

Analiza Stanja. Pregled soustvarjalnih aktivnosti in udeležnosti na področju ljubiteljske kulture, kulturnega prostovoljstva in kulturne dediščine

© 2018:

Kulturelle Samråd i Danmark (DK); www.kulturellesamraad.dk

Interfolk, Institut for Civilsamfund (DK); www.interfolk.dk

Latvijas Pilu un muižu asociācija (LV); www.pilis.lv

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (NL); www.lkca.nl

EDUCULT – Denken und Handeln im Kulturbereich (AT); www.educult.at

Fundacja Alternatywnych Inicjatyw Edukacyjnych (PL); www.fundacjaie.eu

Javni Sklad RS za Kulturne Dejavnosti (SI); www.jskd.si

Voluntary Arts (UK); www.voluntaryarts.org

Objavljeno: julij 2018

Poročilo je rezultat projekta »GRADIMO MOSTOVE – soustvarjalna kultura kot most do družbenih vezi in vzajemnega zaupanja« (BRIDGING – co-creative culture as bridge to social bonding and mutual trust). BRIDGING je dvoletni projekt, ki ga podpira program Erasmus+ in ki vključuje osem partnerskih organizacij iz sedmih evropskih držav.

<http://bridgingsocialcapital.eu>

Projekt podpira Danska nacionalna agencija za program Evropske unije Erasmus+.

Publikacija odraža izključno mnenja avtorjev in niti Danska nacionalna agencija za program Evropske unije Erasmus+ niti Evropska komisija ne nosita odgovornosti za kakršnokoli uporabo informacij iz publikacije.

Kazalo

1	Predgovor.....	5
1.1	Definicije najpomembnejših izrazov.....	5
1.2	Kvantitativni vprašalniki.....	6
1.3	Kvalitativni intervjuji.....	7
1.4	Kontekstualna pristranskost.....	8
2	Opis rezultatov v posameznih državah.....	11
2.1	Danska.....	11
2.2	Nizozemska.....	18
2.3	Poljska.....	25
2.4	Slovenija.....	33
2.5	Velika Britanija in Severna Irska.....	40
3	Primerjava med državami.....	47
3.1	Različna stališča v rezultatih raziskave.....	47
3.2	Pogled na kulturne dejavnosti: skupna stališča vseh sodelujočih.....	48
3.3	Primerjava intervjujev: prepoznavanje dobrih praks.....	52
4	Priloge.....	57
4.1	Kazalo grafov.....	57
4.2	Vprašalnik.....	58
4.3	Vprašalniki za intervjuje.....	64

1 Predgovor

Cilj te raziskave je pripraviti pregled nad soustvarjalnimi aktivnostmi in udeleženo v ljubiteljski kulturi in kulturnem prostovoljstvu ter nad področjem kulturne dediščine. Poleg tega bodo v okviru raziskave predstavljeni primeri dobrih praks v ljubiteljski kulturi, ki težijo k povezovanju socialnega kapitala in se osredotočajo na vključevanje, kohezijo in zaupanje v posameznih skupnostih. Pet partnerjev je podatke zbiralo med oktobrom 2017 in januarjem 2018: LKCA (NL), KSD (DK), VA (UK), FAIE (PL) in JSKD (SI). Podatke so obdelali na EDUCULT (AT).

Uporabljena metodologija združuje kvantitativne podatke z uporabo vprašalnikov in kvalitativne podatke, zbrane z intervjuji. Isti vprašalniki so bili uporabljeni v vseh petih nacionalnih raziskavah, prav tako tudi smernice za intervjuje. S tem je zagotovljena možnost primerjave med državami, saj se obdelani podatki lahko primerjajo in predstavljajo v mednarodnem kontekstu.

1.1 Definicije najpomembnejših izrazov

PODROČJE LJUBITELJSKE KULTURE, KULTURNEGA PROSTOVOLJSTVA IN KULTURNE DEDIŠČINE: Področje ljubiteljske kulture, kulturnega prostovoljstva in kulturne dediščine definiramo kot tri podskupine, ki so del civilne družbe in sodijo med neprofitne organizacije.

- **LJUBITELJSKA KULTURA** – ljubiteljska kulturna društva, zveze in druga združenja, v katera se vključujejo posamezniki, ki se kot ljubitelji ukvarjajo z vokalno in instrumentalno glasbo, gledališčem in lutkami, likovno in literarno dejavnostjo, folkloro, itd. Krovne organizacije imajo pomembno vlogo pri spodbujanju dejavnosti.
- **KULTURNO PROSTOVOLJSTVO** – v nekaterih državah (npr. na Danskem) lokalne (in nacionalne) organizacije delujejo kot kulturni posredniki, ki organizirajo različne, večinoma profesionalne dogodke, npr. koncerte klasične glasbe, gostovanja gledaliških predstav, razstave idr. Tovrstne organizacije niso preveč poznane, čeprav predstavljajo znaten del sektorja in zagotavljajo velik obseg profesionalnih kulturnih dogodkov v lokalnih skupnostih, zlasti izven večjih mest. Organizatorji tovrstnih dogodkov so lahko zaposleni (to velja za Slovenijo) ali pa to počnejo kot prostovoljci, kar je odvisno od ureditve v posameznih državah.
- **PODROČJE DEDIŠČINE** – organizacije, ki ohranjajo stare tradicije (rokodelstvo in domače obrti) ali skrbijo za spomenike in spominska

obeležja, društva za lokalno zgodovino, lokalni arhivi, društva za rodoslovje ali organizacije, povezane z muzeji, ki kulturnim institucijam zagotavljajo prostovoljno delo.

SOUSTVARJANJE Termin »soustvarjanje« se v okviru tega projekta nanaša na soustvarjanje v neinstitucionaliziranem socialnem okolju, v katerem sodelujejo in ustvarjajo različne skupine prebivalcev. Izraz želi poudariti socialni kapital, vzajemno zaupanje in prepoznavnost dejavnosti kot sestavne dele demokratične skupnosti.

POVEZOVANJE SOCIALNEGA KAPITALA / SOCIALNO VKLJUČEVANJE Povezovanje socialnega kapitala in skrb za vključevanje v družbo s pomočjo soustvarjalnih aktivnosti veljata za osnovni učni rezultat v kulturnem soustvarjanju. Skupine, ki so prej sobivale ločeno druga od druge, se vključujejo v skupne kulturne aktivnosti, kot so:

- Medsocialno učenje (povezovanje z ranljivimi skupinami: revni, ljudje z nizko stopnjo izobrazbe, idr.)
- Medgeneracijsko učenje (povezovanje več različnih generacij v skupne učne aktivnosti)
- Medregionalno učenje (povezovanje skupin iz mest s tistimi iz podeželja, povezovanje središč z obrobji)
- Medkulturno učenje (vključevanje manjšinskih kultur)
- Medevropsko učenje (vključevanje različnih evropskih tradicij/kultur z evropsko dodano vrednostjo v čezmejnih aktivnostih)

1.2 Kvantitativni vprašalniki

Vprašalniki prinašajo pregled nad sektorjem Z njimi so identificirani udeleženci in prakse (aktivnosti) ter njihovo dožemanje teh praks:

- Kdo so glavni nosilci dejavnosti v tem sektorju?
- Kakšno tradicijo imajo na področju aktivne udeležbe in soustvarjalnih aktivnosti in povezovanju socialnega kapitala ter kakšni so cilji na teh področjih?
- Kakšna so stališča udeležencev in partnerjev glede ciljev z vidika povezovanja socialnega kapitala?

Vprašalniki prinašajo PRIMERE soustvarjalnih aktivnosti v sektorju:

- Kakšne vrste dogodkov so bile organizirane: s katerimi aktivnostmi in s kakšnim programom? Katere skupine so bile udeležene in koliko je bilo udeležencev?
- Kaj so bile prednosti in pomanjkljivosti dogodkov?
- Kaj so bili končni rezultati?
- Kako so dogodki sovpadali s cilji povezovanja socialnega kapitala?

Vprašalniki definirajo POTREBE sektorja za povezovanje socialnega kapitala s pomočjo soustvarjalnih aktivnosti:

- Katere so glavne ovire v sektorju pri povezovanju socialnega kapitala?
- Kaj je treba storiti za odpravo teh ovir?

Vprašalniki prinašajo ANALITIČEN POVZETEK / GLAVNE TEŽNJE:

- Kakšni dogodki so bili organizirani za povezovanje socialnega kapitala in kako je to potekalo?
- S kakšnimi merili lahko ovrednotimo dobre prakse?

1.3 Kvalitativni intervjuji

Intervjuji so bili opravljeni v treh različnih ciljnih skupinah: organizatorji in mentorji izobraževanj, udeleženci izobraževanj in partnerji pri izobraževanju. Vsaka ciljna skupina je obravnavala različne teme. Vsaka partnerska organizacija je opravila 3 intervjuje znotraj vsake ciljne skupine.

Organizatorji izobraževanja / mentorji (vodje skupin in društev s področja delovanja organizacije in njenih mrež; profesionalni umetniki, ki delajo kot mentorji)

Vključena vprašanja:

- Značaj organizacije
- Značilnosti organiziranih aktivnosti
- Pomen aktivnosti z njihovega vidika
- Običajne ciljne skupine
- Prizadevanja in izkušnje s soustvarjalnimi aktivnostmi med različnimi družbenimi skupinami
- Katere družbene skupine so bile vključene
- Uporabljene metode
- Pozitivni in negativni vidiki na podlagi teh izkušenj
- Rezultati teh aktivnosti

Udeleženci izobraževanja (člani ali udeleženci s področja delovanja organizacije in njenih mrež)

Vključena vprašanja:

- Značilnosti aktivnosti, v katerih sodelujejo
- Udeleženčeva pričakovanja do aktivnosti
- Izkušnja z aktivnostjo
- Pomen aktivnosti z njihovega vidika
- Osebni končni rezultati pri teh aktivnostih
- Predlogi za tovrstne aktivnosti

Partnerji pri izobraževanju / sofinancerji (predstavniki oddelkov za kulturo in družbene dejavnosti v občinah, kulturne organizacije, vključene v lokalne skupnosti, druge družbene organizacije: socialne in humanitarne organizacije, organizacije za skrb za dobro počutje, šport idr.)

Vključena vprašanja:

- Lokalni kontekst
- Pomen aktivnosti z njihovega vidika
- Katere aktivnosti poznajo
- Njihove izkušnje s temi aktivnostmi
- Rezultati in predlogi za tovrstne aktivnosti

1.4 Kontekstualna pristranskost

Pri rezultatih te raziskave se ne moremo izogniti kontekstualni pristranskosti. S kratkim pregledom nacionalnih sektorjev, ki so jih pripravile partnerske organizacije, je moč prepoznati razlike in možne pristope k interpretaciji podatkov.

Splošno

Poljski kulturni sektor je težko predstaviti s številkami, ker statistični pregled nevladnih organizacij na področju kulture ne obstaja. Glavna razlika med Poljsko in ostalimi državami je, da v tem sektorju Poljska nima nacionalne krovne organizacije kljub obstoju lokalnih mrež. Slovenski sektor je precej razvit s približno 5,000 nevladnimi organizacijami na področju ljubiteljske kulture (od skupno 25,000 NVO). V Sloveniji »društva« (pravni termin za kulturna združenja) z zgodovinskega vidika predstavljajo glavno platformo za dostop do kulturnih vsebin v lokalnem

okolju. V 19. stoletju so društva odigrala pomembno vlogo, ko je bil standardiziran in formaliziran slovenski knjižni jezik. Tudi danes so v Sloveniji društva pomemben dejavnik kulturnega življenja v lokalnih skupnostih. V Veliki Britaniji prostovoljstvo v kulturi sestavlja 63,000 kulturnih prostovoljnih skupin, ki so večinoma neprofitne organizacije (registrirane kot dobrodne organizacije). Mreža lokalnih organizacij se je v Veliki Britaniji širila od leta 1880; danes jo sestavlja 200 specializiranih državnih krovnih organizacij. Na Nizozemskem so združenja in fundacije združena v več kot 130 nacionalnih krovnih organizacij. V kulturne prostočasne aktivnosti je vključenih več kot 40 odstotkov Nizozemcev, kar je več kot 6,4 milijona ljudi. Danske organizacije in družbe ter društva se delijo na dve vrsti: ljubiteljske organizacije (ljubiteljske kulturne dejavnosti) in prostovoljske kulturne organizacije (posredniki umetnosti in kulture); v slednjih so v preteklosti imeli ključno vlogo. Obstajajo od leta 1849 (leto Danske ustave) in od takrat uspešno delujejo.

Glavni izziv / financiranje

V Sloveniji kulturna društva financirajo lokalne skupnosti (občine). Druge organizacije, kot je npr. JSKD, so lahko udeležene pri sofinanciranju ljubiteljskih kulturnih programov in projektov na državni ravni. Tudi poljski kulturni sektor je financiran na lokalni ravni. Država financira javne ustanove, skrb za ljubiteljsko kulturo pa je naloga lokalnih oblasti. NVO same pridobivajo sredstva za kulturne aktivnosti, in sicer s sodelovanjem v enoletnih »programih sodelovanja« z lokalno oblastjo. Sredstva za kulturne aktivnosti lahko NVO pridobijo tudi na nacionalnih in evropskih razpisih. Obstaja tudi možnost zasebnega sponzorstva, ki pa na kulturnem področju še vedno ni preveč razširjeno. Danske organizacije podpirajo različni skladi: državni in lokalni (odvisno od regije). Organizacije imajo dolgo zgodovino delovanja, kar posledično pomeni, da se razvijajo in spreminjajo precej počasi.

V Veliki Britaniji so skupine v zadnjih 20 letih samozadostne. Dobivajo vedno manj sredstev ali celo nobenega financiranja od lokalnih oblasti. Država podpira nekatere krovne organizacije. V zadnjih letih je bila participacija vključena med nacionalne prioritete. Rezi v financiranju predpostavljajo zmanjševanje aktivnosti ali izgubo ustvarjalnega prostora za nekatere ljubiteljske skupine. Zaradi nizke prepoznavnosti v javnosti imajo težave s pridobivanjem občinstva. Stanje na Nizozemskem je nekje vmes: občine podpirajo ljubiteljske kulturnike in pogosto skrbijo za njihove prostore. V porastu so zasebni ponudniki kulturnih vsebin zaradi pomanjkanja stalnih delovnih mest v kulturnem sektorju.

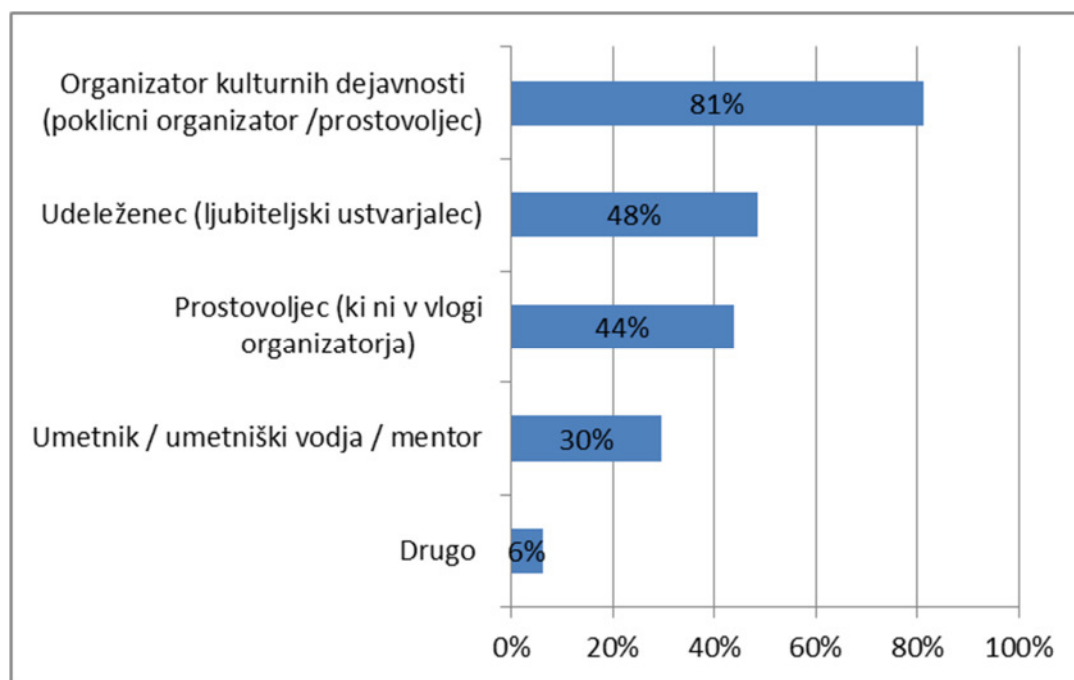
Iz nacionalnih kontekstov lahko razločimo naslednje primere: dve državi z bolj liberaliziranim kulturnim sektorjem (Velika Britanija in do neke mere Nizozemska), državo brez posebnega okvirja za podporo NVO (Poljska) in države s podporo kulturnim društvom na lokalni ravni (Slovenija, Danska in do neke mere Nizozemska).

2 Opis rezultatov v posameznih državah

2.1 Danska

V raziskavi je sodelovalo 64 udeležencev. Večina udeležencev je bila moških (52%). Rezultati so pokazali, da so v večji meri sodelovali starejši: 51 % je bilo starejših od 65 let, 30 % je bilo starih med 50 in 69 let. Ljudje z višjo izobrazbo so večkrat sodelovali v soustvarjalnih aktivnostih. Visokošolsko izobrazbo je imelo 48 % vprašanih, višješolsko izobrazbo pa jih je imelo 38 %. Samo 2 % sodelujočih sta imela le srednješolsko izobrazbo. Udeleženci so bili večinoma zaposleni s polnim delovnim časom (33 %) ali upokojeni (55 %). Sodelovali so v različnih aktivnostih. Aktivnosti z največjo udeležbo so bile instrumentalna glasba (39 %), vizualna umetnost (37 %), gledališče (33 %) in petje ter zborovsko petje (33 %). Vse ostale aktivnosti so dosegle enake odstotke (pribl. 17 %) z izjemo digitalne umetnosti (9 %).

Udeleženci v kvantitativnem delu raziskave so največkrat aktivni kot organizatorji (81 %). Med sodelujočimi je bilo več udeležencev (48 %) in prostovoljcev (44 %) kot umetnikov/mentorjev (30 %).

Graf 1: V kakšni vlogi ste bili udeleženi v aktivnostih? (Danska)

Največkrat so bili udeleženi v več kot desetih različnih aktivnostih (31 %) ali pa v do treh različnih aktivnostih (25 %). Obstaja razkorak med rednimi in občasnimi udeleženci. Sodelujoči živijo v lokalnih okoljih s širokim naborom kulturnih vsebin; 34 % bi se jih lahko udeležilo več kot 30 različnih dejavnosti. Za tovrstne dejavnosti so

izvedeli prek kulturnih omrežij (78 %) in kulturnih institucij (62 %). Ker so sodelujoči večinoma organizatorji, so del kulturnega prostora in komunikacijskih omrežij. Zdi se, da družina nima večje vloge pri promociji tovrstnih aktivnosti (37 %). Zaključimo lahko, da so sodelujoči na Danskem starejši upokojenci z visoko stopnjo izobrazbe. Ljubiteljski sektor ima največji pomen na področju glasbe (instrumentalne, vokalne) in gledališča. Ljudje, ki se udeležujejo aktivnosti, jih pogosto tudi organizirajo. Ljubiteljski sektor je institucionaliziran: izbire je veliko, informacije o njej se širijo po posebnih kanalih (kulturna omrežja, kulturne institucije). Sodelujoči v anketi se redno udeležujejo kulturnih aktivnosti.

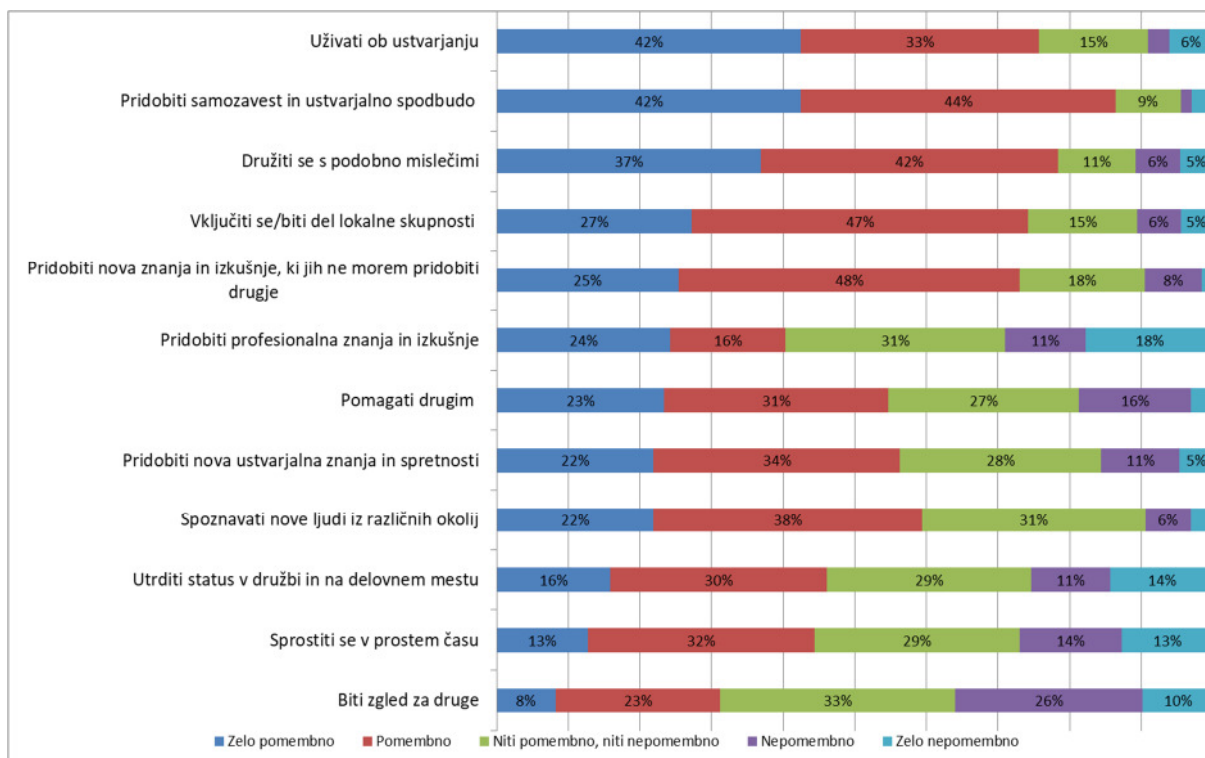
Paradoksalno so sodelujoči svoje skupine ocenili kot heterogene. Označili so, da so ostali člani skupine iz različne starostne skupine (63 %), različnega spola (76 %), z različno stopnjo izobrazbe (62 %) in z različno stopnjo osebnih dohodkov (48 %). Kljub temu so skupino dojemali kot homogeno na ravni kulturnega in nacionalnega porekla (54 %) in iz skupnega lokalnega okolja (71 %). Kljub navzkrižju s svojimi odgovori, ko so se sodelujočim razlike v skupini zdele večje, kot so to pokazali njihovi odgovori, so še vedno opazili skupen kulturni izvor. Podatki kažejo, da vse dejavnosti potekajo na lokalni ravni, kar pojasni homogenost skupin. Za povezovanje socialnega kapitala v sektorju bi bilo treba dejavnosti narediti dostopnejše širšemu občinstvu in preseči lokalno raven.

Na žalost intervjuji ne pojasnijo vprašanja homogenosti skupin. Na vprašanje kdo so bili drugi člani skupin so vsi sodelujoči udeleženci odgovorili »ljubiteljski glasbeniki«.

Motivacija za udeležbo v dejavnostih je bila večkrat individualne kot pa socialne narave. Glavna razloga sta uživati ob ustvarjanju (42 % vprašanim se je to zdelo zelo pomembno, 33 % pa pomembno) in pridobiti samozavest in ustvarjalno spodbudo (42 % zelo pomembno, 44 % pomembno). Na socialni ravni je bila motivacija nižja za pomoč drugim (27 % niti pomembno niti nepomembno, 16 % nepomembno, 3 % zelo nepomembno) in za spoznavanje novih ljudi iz različnih okolij (31 % niti pomembno, niti nepomembno, 6 % nepomembno, 3 % zelo nepomembno).

Ti razlogi so bili potrjeni v intervjujih z vodji izobraževanja (mentorji), ki te dejavnosti spremljajo v učnem okolju. Ne gre nujno za soustvarjalne aktivnosti: večino učne snovi podaja mentor, zato je interakcije med udeleženci malo, kot je ocenil eden od intervjuvancev. Mentorji tudi ne omenjajo končnih vplivov na njih same. Omejeni so tudi učinki na socialno mrežo udeležencev: sodelujoči v intervjujih so ocenili, da se udeleženci največkrat že poznajo med seboj. Ključni rezultat za ude-

ležence, ki so ga navedli mentorji, je pridobivanje novih znanj. Učenci (udeleženci aktivnosti), ki so sodelovali v intervjujih, so aktivni v glasbenih dejavnostih (ljubitelski simfonični orkester, ljubiteljske glasbene skupine in zbori). Glavni cilj, ki so ga omenili, je z učenjem postati boljši glasbenik.

Graf 2: Kaj je pomembno za vas, da ste se odločili za udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Danska)

Kljub temu da »družabni razlogi« niso bili pomembni za motivacijo za udeležbo, se udeleženci strinjajo o socialnem pomenu dejavnosti. Doživeli so prijateljsko vzdušje (68 % popolnoma drži, 22 % drži), ki se je razvilo z vzajemno pomočjo med udeleženci, ko je bilo to potrebno (44 % popolnoma drži, 42 % drži). Udeleženci posledično učnega okolja niso doživljali kot tekmovalnega (32 % jih je na trditev, da je dejavnost potekala v tekmovalnem okolju, odgovorilo z ne drži, 22 % sploh ne drži).

Družbeno ozračje opisujejo partnerji; udeležence so označili kot »zelo odprte« in da se »zelo hitro spoznavajo med sabo«. Splošno odprtost opisujejo tudi mentorji. Udeleženci so bodisi odprti za učenje, »pripravljeni za pridobivanje novih znanj«, bodisi izkažejo »veliko zanimanje za učenje od profesionalnih dirigentov«. Odprti so tudi za sodelovanje z drugimi udeleženci, »obstaja velik interes za izmenjavo idej z drugimi«.

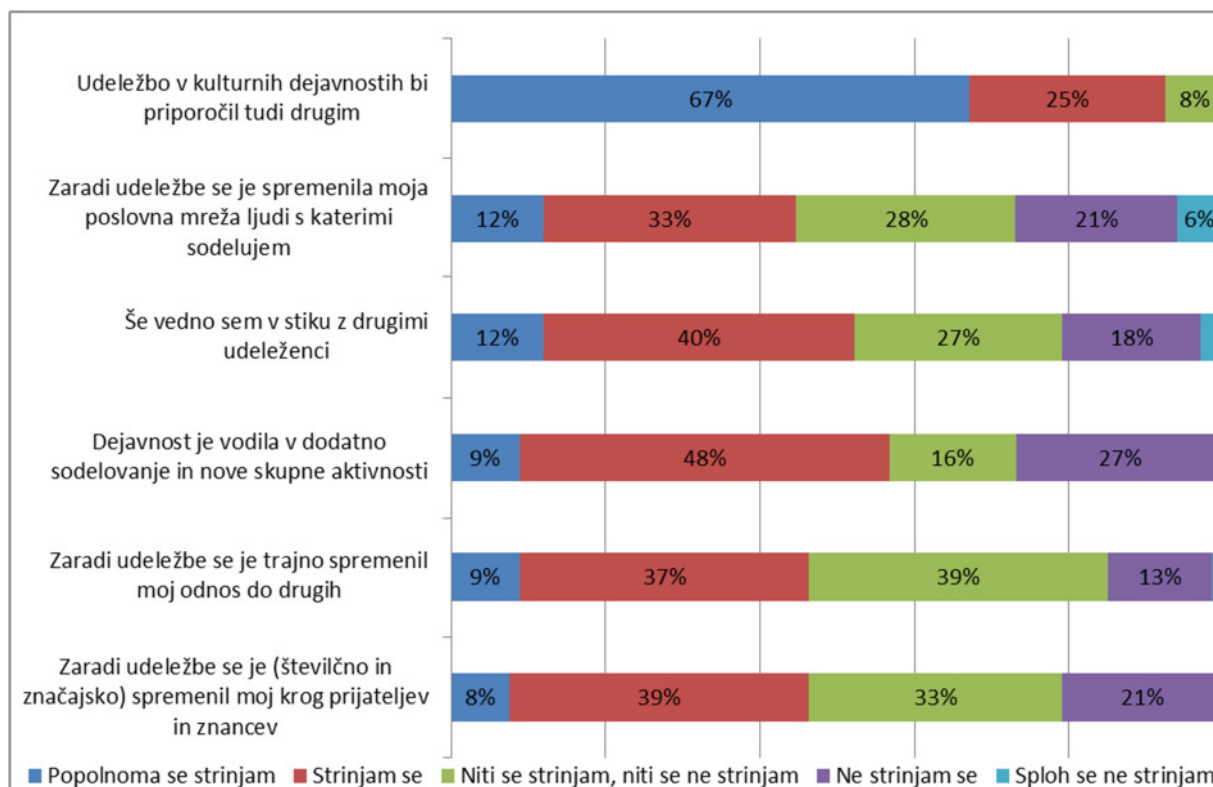
Gledano v celoti, udeleženci ocenjujejo, da so napredovali na vseh predlaganih področjih: znanje in veščine, zadovoljstvo in sprostitev. Udeleženci so se počutili

srečnejše in pridobili dodatno samozavest in poznanstva z ljudmi iz različnih okolij ter profesionalne izkušnje. Še zlasti so se strinjali, da so jim tovrstne dejavnosti omogočile, da so se spoznali z ljudmi, s katerimi se običajno ne bi srečali (24 % popolnoma drži, 65 % drži).

Dva mentorja, ki sta sodelovala v intervjujih, sta poudarila socialni pomen kulturnih dejavnosti in da je za uspešnost dejavnosti nujno vzpostaviti zaupanje in solidarnost. Podobno prepričanje so izrazili tudi udeleženci (zaupanje in zanašanje ne druge v skupini). Za udeležence je socialna komponenta še vedno sekundarnega pomena pri dejavnosti: družabni so zlasti med odmori, ko se udeleženci pogovarjajo.

Iz vprašalnikov izhaja, da dejavnosti pri večini niso ustvarile dolgotrajnejših odnosov. Manj kot polovica udeležencev je opazila pozitivne vplive na njihova socialna omrežja (7 % popolnoma drži, 39 % drži) in na poslovno mrežo poznanstev (12 % popolnoma drži, 33 % drži). Nekateri posamezniki so ostali v stiku tudi po skupnih aktivnostih (9 % popolnoma drži, 48 % drži), nekaj več kot polovica jih je sodelovala tudi v poznejših aktivnostih (12 % popolnoma drži, 40 % drži). Aktivnosti niso imele dolgotrajnih vplivov na odnos udeležencev do drugih (pozitivno je na to vprašanje odgovorilo 9 % s popolnoma drži in 37 % z drži). V skladu z rezultati iz vprašalnikov dejavnosti torej nimajo visoke stopnje trajnosti. Kljub temu lahko dejavnosti smatramo za uspešne, saj bi jih večina udeležencev priporočila drugim (67 % popolnoma drži, 25 % drži).

Pomanjkanje dolgotrajnih vplivov na socialne vidike in omrežja je bilo opazno tudi v intervjujih. Večina intervjuvancev (partnerjev pri izobraževanju, organizatorjev učnega procesa (mentorjev) in učencev (udeležencev)) ni prepoznala vpliva dejavnosti na njihove socialne kroge: na vprašanje, ali je aktivnost spremenila njihova socialna omrežja, so udeleženci odgovorili z ne, dvom so izrazili tudi mentorji in organizatorji.

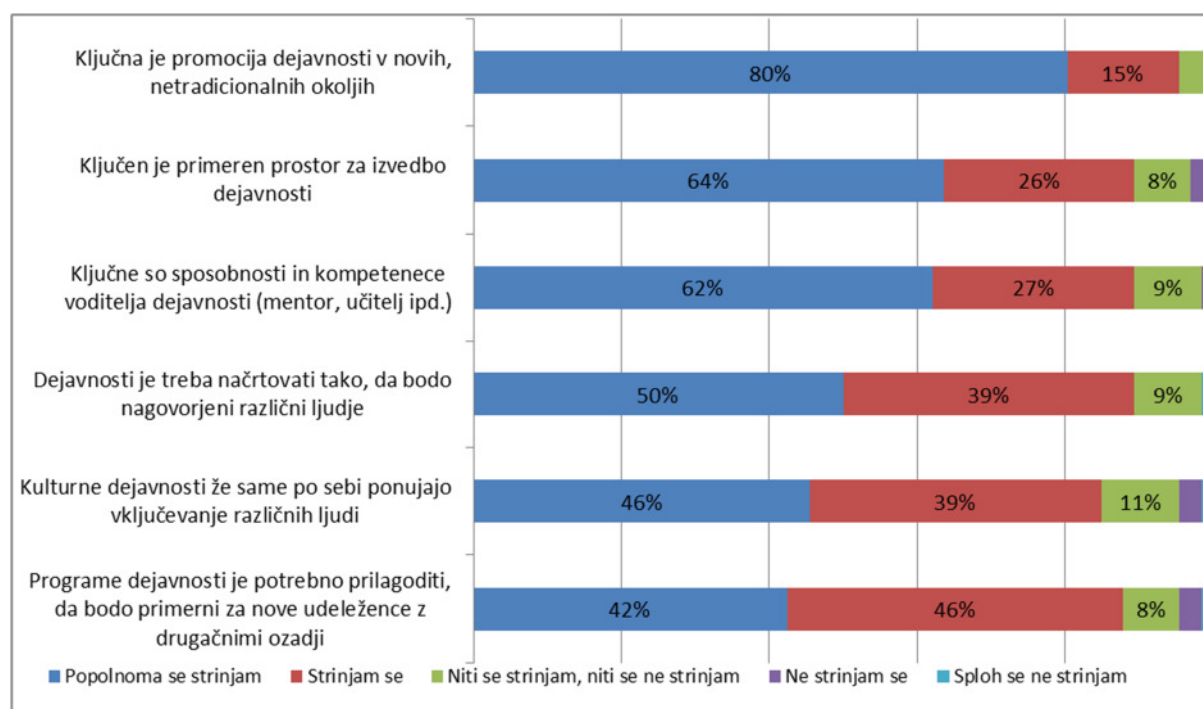
Graf 3: Trajnost (Danska)

Nizko stopnjo socialne vrednosti so pri aktivnostih opazili udeleženci: predvsem se odraža pri relativno nizki oceni prispevka k zmanjševanju družbenega izključevanja (32 % niti se strinjam, niti se ne strinjam, 8 % se ne strinjam, da aktivnosti pripomorejo k temu. in 1 % sploh se ne strinjam). Toda udeleženci se strinjajo, da imajo dejavnosti vlogo pri krepitvi skupnosti (61 % popolnoma se strinjam, 33 % se strinjam), izboljšanju medsebojnega razumevanja (53 % popolnoma se strinjam, 38 % se strinjam), izboljšanju dialoga med ljudmi iz različnih okolij in z različnimi prepričanji (45 % popolnoma se strinjam, 45 % se strinjam) ter družbeni enotnosti in solidarnosti (38 % popolnoma se strinjam, 48 % se strinjam).

Iz intervjujev se kaže soglasno strinjanje med mentorji, da se solidarnost in vzajemno zaupanje zgradi skozi skupne cilje, ki se odražajo v učnem cilju, ki predvideva, da udeleženci ustvarjajo v skupini, za kar je nujno zaupanje.

Nekatera področja je glede na odgovore udeležencev potrebno izpostaviti. Zanje je ključno spodbujanje dejavnosti v različnih okoljih (80 % popolnoma se strinjam, 15 % se strinjam) kot tudi mentorjeve komunikacijske in socialne veščine (62 % popolnoma se strinjam, 27 % se strinjam) in ustrezen prostor za izvajanje dejavnosti (64 % popolnoma se strinjam, 26 % se strinjam). Kljub temu da nista dosegla tako visokega strinjanja, se kot pomembna dejavnika pri povezovanju ljudi iz različnih okolij s pomočjo ustvarjanja kažeta še načrtovanje dejavnosti (50 % popolnoma se

strinjam, 39 % se strinjam) in prilagoditev programa, tako da so lahko vključene različne skupine (42 % popolnoma se strinjam, 46 % se strinjam).

Graf 4: Kaj je tisto, kar pri kulturnih dejavnostih lahko pripomore pri zblíževanju ljudi z različnimi ozadji? (Danska)

Če sledimo odgovorom udeležencev, največji izziv pri pripravi dejavnosti predstavljajo komunikacijske spretnosti organizatorjev izobraževanja. Dostopnost je ena glavnih skrbi pri soustvarjanju. Mentorji morajo prepoznati različnost kultur in, če je potrebno, znati več jezikov. Eden od mentorjev je omenil, kako je zaradi finančnih vzrokov in pomanjkanja osebja večkrat zapostavljena komunikacija, ki je velikokrat ključna.

Trend danskih odgovorov potrjuje, da v končni fazi socialno okolje (pomoč, razprava, netekmovalnost) vpliva na socialna in profesionalna omrežja. Raziskava tudi kaže, kako so raznolikost v skupini razumeli udeleženci v aktivnostih; povezovali so se kljub različni izobrazbi in družbeni skupini. Povezovanje socialnega kapitala je potekalo v manjši meri, ker je bilo malo povezovanja ljudi iz različnih okolij (medregionalno učenje) in različnih kultur (medkulturno učenje). Intervjuji z udeleženci so pokazali, da se dejavnosti pogosto osredotočijo na enega ali dva vidika povezovanja. Dva od treh udeležencev oz. intervjuvancev sta sodelovala pri projektu povezovanja različnih skupin: prvi je sodeloval v orkestru za otroke in odrasle, drugi je delal z otroki iz nižjih razredov (igranje glasbe za učence in poučevanje inštrumenta). Aktivnosti so imele znaten učinek na učenje in na motivacijo otrok iz obeh pro-

jektov. Soustvarjanje lahko spodbuja ustvarjalnost in učenje. Lahko je alternativa klasičnim in manj odprtim modelom učenja.

Te ločnice niso nujno predstavljene v kvalitativnih intervjujih. Eden od mentorjev je omenil medkulturno povezovanje med aktivnostjo, ki je vključevala begunske glasbenike, ki so ustvarjali glasbo skupaj z danskimi. Končni rezultat dela s to ciljno skupino je bila uspešnejša integracija. Med dejavnostjo so imeli čas za druženje in pogovor ob hrani z drugimi glasbeniki. Izkazalo se je, da je bil projekt uspešen, saj so iz ciljne skupine prišle pobude za ponovitev.

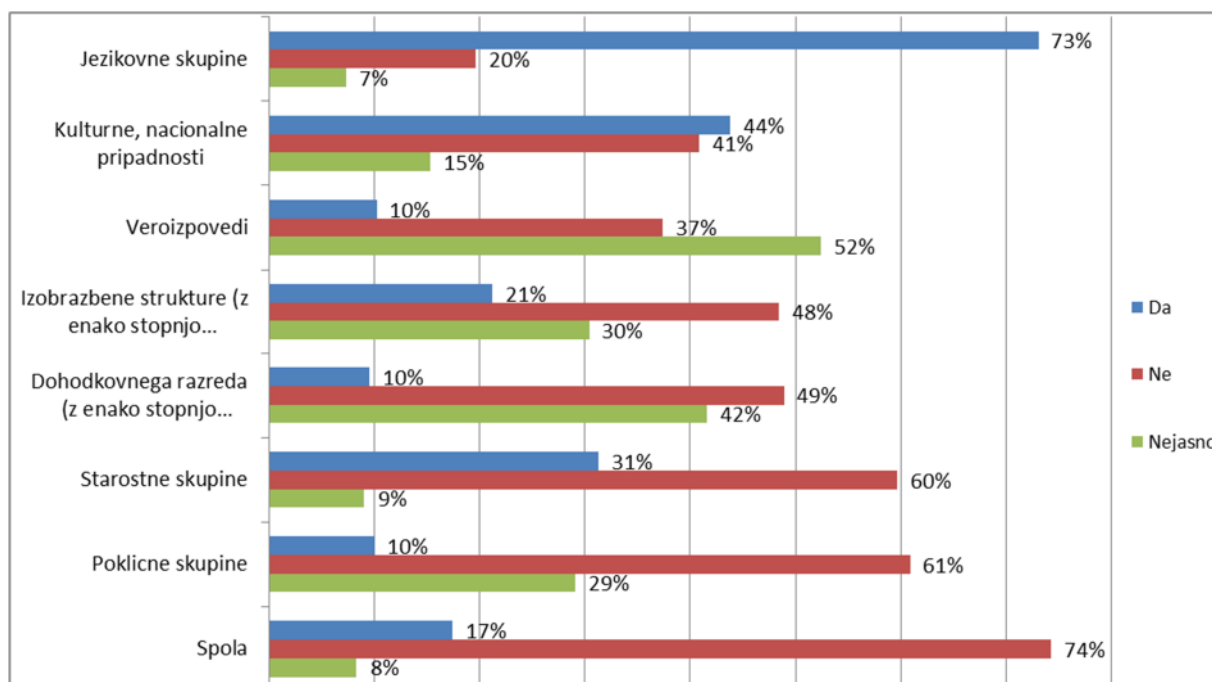
Načrtovani izidi tovrstnih dejavnosti so osebni: ali znanje ali veščine. Kljub temu so nenačrtovani rezultati za udeležence precej bolj socialne narave: razširijo si svoje mreže in se spoznajo z ljudmi, s katerimi se drugače ne bi. S stališča partnerjev pri izobraževanju so cilji bolj konkretni: v intervjujih so kot cilj omenjali samo večjo udeležbo. Predvidevajo, da so socialni učinki tudi del tovrstnih aktivnosti, kljub temu da niso zastavljeni kot učni cilji (»Menim, da so socialni učinki postranskega pomena.«), ker se udeleženci spoznavaajo z novimi ljudmi in širijo svoja poznanstva. Danski partnerji pri izobraževanju, ki so sodelovali v intervjujih, do sedaj niso bili udeleženi v soustvarjalnih projektih in so bili do tematike zadržani.

2.2 Nizozemska

V raziskavi je sodelovalo 262 udeležencev. Od tega je bilo 65 % žensk. Večina jih je bila srednjih let: starih med 50 in 64 let (51 %) ali med 35 in 49 let (26 %). Mladi v vprašalnikih praktično niso sodelovali: na vprašalnik je odgovarjala ena oseba, stara med 6 in 15 let, in nihče med 16. in 24. letom starosti. Velika večina sodelujočih je bila zaposlenih za krajši delovni čas (43 %), polno zaposlenih (24 %) ali samozaposlenih (36 %). Podatki tako niso merodajni za ljudi, ki so vključeni v izobraževanje (2 %) ali so brezposelni (2 %). Sodelujoči so bili visoko izobraženi: 73 % je imelo končano specializacijo po univerzitetnem programu, od tega 20 % doktorat znanosti. Dejavnosti, v katerih so udeleženci najpogosteje sodelovali, so gledališče (48 % sodelujočih je bilo vključenih v gledališke skupine), instrumentalna glasba (47 %) in vizualna umetnost (likovna umetnost) (47 %).

Večina sodelujočih je organizatorjev (73 %). Raziskava tako bolj kot gledališče udeležencev (40 %) prikazuje perspektivo organizatorjev. Le 23 % je bilo prostovoljcev. Iz tega sledi, da so sodelujoči pri vprašalniku ljudje, ki so zelo vpeti v kulturno dogajanje: 38 % jih je bilo v preteklem letu udeleženi v več kot 10 dejavnosti. Dobro so seznanjeni s kulturnim dogajanjem v svojem okolju: 33 % bi jih lahko sodelovalo v več kot 30 kulturnih dejavnostih v lokalnem okolju. Ker so udeleženci večinoma profesionalci, so vključeni v kulturne mreže. Informacije o dejavnostih jih je 70 % prejelo od drugih organizatorjev, 82 % od kulturnih institucij, 68 % iz poslovnih mrež in 72 % na spletu. Sodelujoči v raziskavi so večinoma srednjih let, visoko izobraženi in zaposleni v kulturi. Ti ljudje so zelo kulturno dejavni; so del kulturnega sektorja in posledično poznajo dogajanje.

Rezultati kvantitativnega dela raziskave kažejo, da udeleženci v kulturnih dejavnostih veljajo za heterogene skupine. Udeleženci se razlikujejo po starosti (različna v 60 %), spolu (različen v 74 %), veroizpovedi (različna v 37 %, v 52 % nejasno), poklicu (61 %), stopnji izobrazbe (različna v 48 %, v 30 % nejasna) in stopnji prihodkov (različna v 48 %, v 42 % nejasna). Nizozemski podatki so nasprotni podatkom iz Danske. Če so organizatorji homogena skupina (visoko izobražene ženske srednjih let), so udeleženci dejavnosti precej bolj heterogena skupina. Še vedno pa spadajo v isto jezikovno skupino (drži za 73 %) in izhajajo iz iste kulturne in nacionalne skupine (to velja za 44 % udeležencev).

Graf 5: Večina udeležencev v kulturnih dejavnostih, ki ste se je udeležili, je bila (iz) enake/ga ... (Nizozemska)

Intervjuji razkrivajo tudi druge plati. Heterogenost v sestavi skupine se razlikuje od dejavnosti do dejavnosti. Eden od sodelujočih udeležencev je omenil enotno sestavo. Plesalec flamenka je svojo plesno skupino označil kot skupino »visoko izobraženih, starih od 30 do 60 let«, pevec v pevskem zboru je o članih zbora povedal, da so »visoko izobraženi, z višjimi prihodki in s skupnim interesom za klasično glasbo in umetnost na splošno.« Hkrati pa ena od plesnih učiteljic omenja, kako bi heterogenost pri različnih stopnjah plesnega znanja lahko pripomogla k učenju:

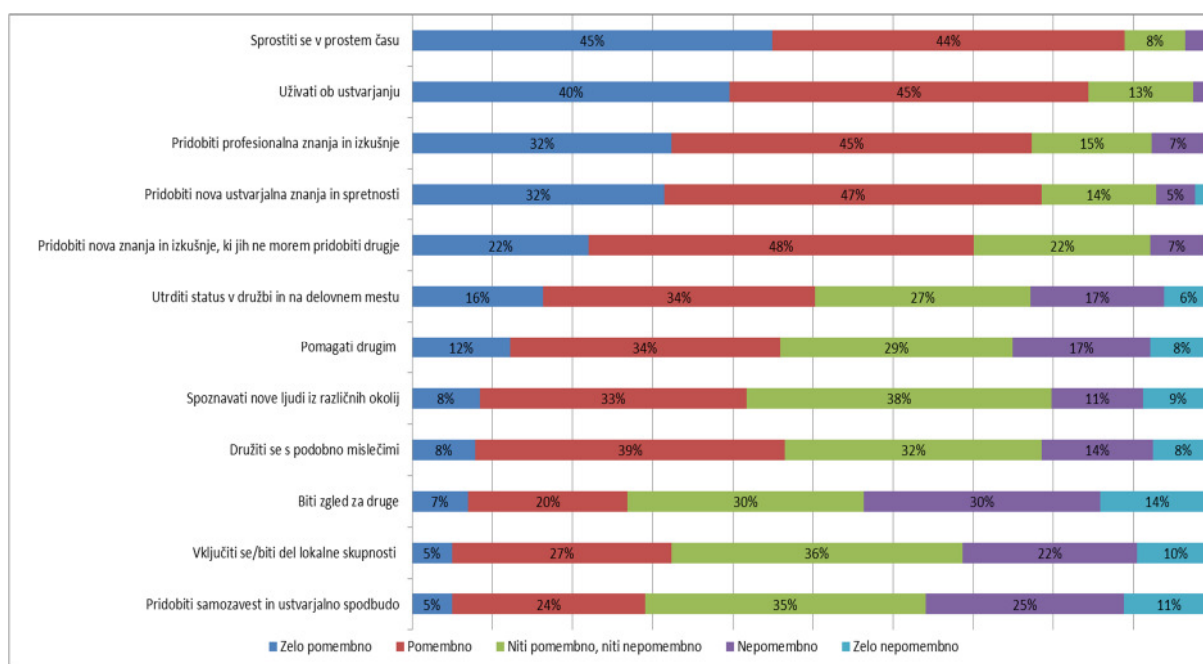
»Nizozemski učenci in študentje pridobijo dokaj tradicionalno izobrazbo na plesnih akademijah, medtem ko so študenti iz tujine bolj seznanjeni s sodobnimi konceptualnimi plesnimi pristopi. Te razlike delujejo stimulatивно.«

Sodelujoči partnerji pri izobraževanju so povedali, da je eden od njihovih ciljev povezovanje različnih skupin posameznikov. Umetniška vodja Music Generations (medgeneracijskega programa za razvoj talentov) je omenila, da se na njenih festivalih povezujejo različne generacije študentov in starejših:

»V svojih projektih se vedno osredotočam na povezovanje ljudi iz različnih generacij in, kjer je to mogoče, iz različnih kulturnih skupin. To je osnova vsakega mojega projekta.«

Sestava skupine se spreminja glede na zastavljene cilje organizatorjev. Lahko gre samo za izobraževalne cilje, lahko pa je cilj tudi povezovanje.

Glede na odgovore v vprašalniku so razlogi, pomembni za udeležbo v dejavnosti, v večji meri osebni. Najpogostejši odgovori na vprašanje o tem, kaj je za udeležence pomembno pri dejavnosti, so: pridobiti nova znanja in spretnosti (32 % zelo pomembno, 47 % pomembno), sprostiti se v prostem času (45 % zelo pomembno, 44 % pomembno), uživati ob ustvarjanju (40 % zelo pomembno, 45 % pomembno). Socialni razlogi so posledično manj pomembni za sodelujoče pri vprašalniku: biti zgled za druge (29 % nepomembno, 14 % zelo nepomembno), biti vključen v lokalno skupnost (22 % nepomembno, 10 % zelo nepomembno).

Graf 6: Kaj je pomembno za vas, da ste se odločili za udeležbo v kulturnih dejavnostih? Ni-zozemska.

Podobni razlogi se pojavljajo tudi v intervjujih z udeleženci. Njihova glavna skrb je postati boljši na področju izbrane dejavnosti. Pevka v zboru, ki je sodelovala v intervjuju, je izjavila: »V zbor sem se vpisala, ker je bil to zame glasbeni in vokalni izziv«. Plesalka pa je povedala: »[...] zame je ključen moj lasten napredek: hočem se izboljšati in napredovati.«

Tudi mentorji kot glavni cilj dejavnosti omenjajo, da se kot organizatorji izobraževanja osredotočajo na izobraževalne cilje. Učiteljica plesa je povedala: »Kljub temu da študentje prihajajo iz različnih okolij in so različnih narodnosti, zasledujejo isti cilj: postati plesalec sodobnega plesa v profesionalnem ansamblu.«

Družbeni in socialni cilji kulturnih dejavnosti se tako zdijo sekundarnega pomena v izobraževanju. Kadar pa so dejavnosti manj vezane na odnos mentor/udeleženeec izobraževanja, so socialni cilji bolj pomembni. Organizatorka izobraževanja, ki v

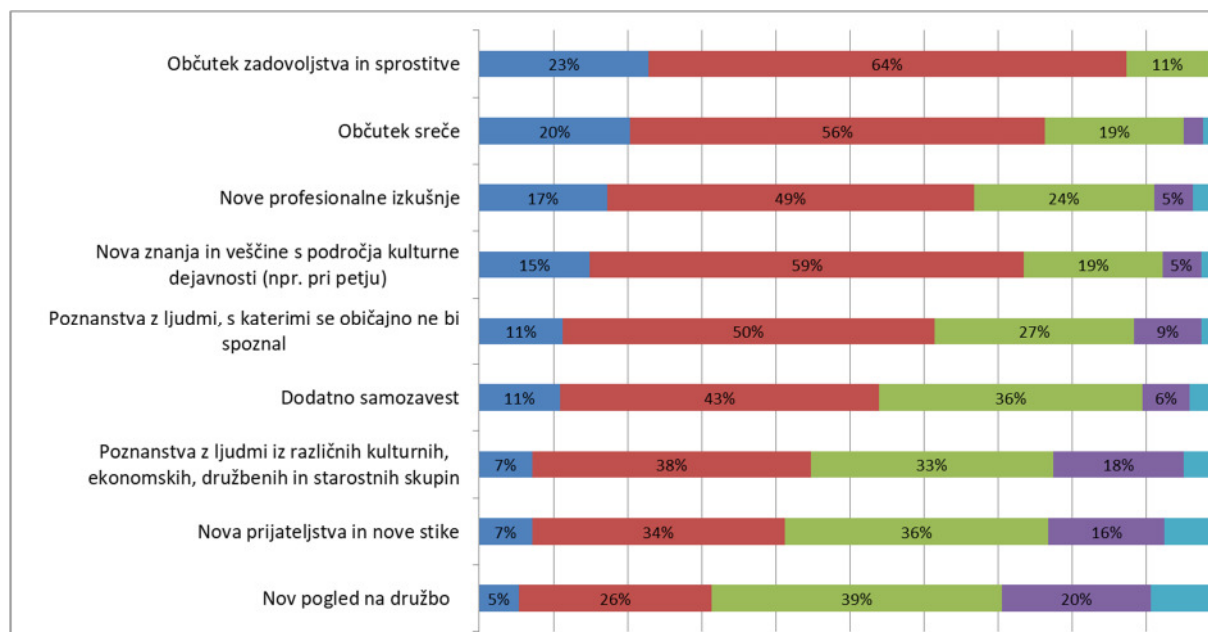
domu za starejše ljudi z demenco spremlja petje ob klavirju, je opisala bolj socialno ustvarjalno dejavnost, ker je namenjena ostarelim, ki nimajo interesa za izobraževanje, temveč jim udeležba pri dejavnosti pomaga pri sproščanju.

Na splošno velja, da je družbena klima pri dejavnostih dobra. Sodelujoči udeleženci so dejavnosti opisali kot dobro organizirane (16 % popolnoma drži, 69 % drži), potekale so v prijateljskem vzdušju (24 % popolnoma drži, 63% drži), potekale so v strpnem, odprtem in spodbudnem okolju (23 % popolnoma drži, 58 % drži). Med udeleženci je bilo veliko stikov in izmenjave mnenj in znanj (11 % popolnoma drži, 62 % drži). Posledično se niso strinjali, da bi dejavnosti potekale v tekmovalnem okolju (42 % se jih ni strinjalo s trditvijo, da dejavnosti potekajo v tekmovalnem okolju, 15 % se jih sploh ni strinjalo) ali v strogem ozračju (44 % se ne strinjam, 37 % sploh se ne strinjam).

V intervjujih je tudi opis družbene klime. Pianistka, ki v domu za starejše igra spremljavo na klavirju, je na primer poudarila učinek kulturnih dejavnosti na ljudi in na vzdušje v skupini.

»Dejavnosti potekajo v toplem, skrbečem in sproščnem vzdušju [...]; kadar potekajo dejavnosti, so naši stanovalci mirnejši in srečnejši.«

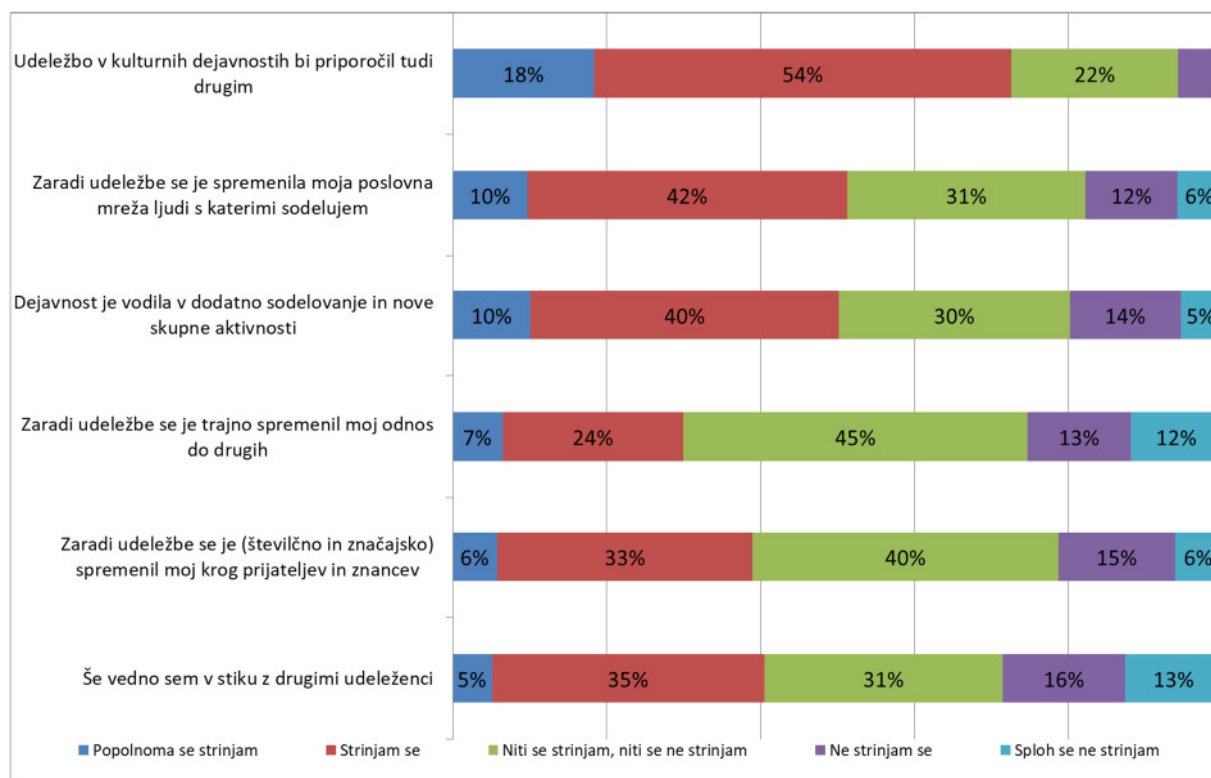
Drugi intervjuvanec (pevec v zboru) je omenil turnejo s pevskim zborom po Braziliji. Prijateljsko vzdušje v skupni izkušnji je pevce zbližalo v enotno skupino. Družbeno klimo morajo ustvariti organizatorji. Umetniški vodja festivala Music Generations je pojasnil, kako dobra klima pomaga pri razvoju ustvarjalnosti: »Ozračje med udeleženci je dobro. Včasih potrebujejo nekaj začetne spodbude. [...] Dobro ozračje je osnova za skupni nastop.« V intervjujih družbena klima ni izpostavljena kot dodana vrednost, razen v smislu da pripomore k lažjemu učenju.

Graf 7: Kaj ste pridobili z udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Nizozemska)

Pridobitve iz dejavnosti so povezane z vzgibi. Večina sodelujočih je dojemala več pridobitev iz dejavnosti na osebni kot pa na socialni ravni. In podobno je tudi z vzgibi. Glavne pridobitve so znanje in spretnosti (15 % popolnoma drži, 59 % drži), sprostitve v prostem času (23 % popolnoma drži, 64 % drži) in večji občutek sreče (20 % popolnoma drži, 56 % drži). V povprečju le za 40 do 50 % drži ali popolnoma drži, da so pridobili tudi na socialnem področju. Samo peščica ljudi je denimo pridobila nov pogled na družbo (za 5 % popolnoma drži, 26 % drži). Še vedno pa so dejavnosti udeležencem pomagale, da so lahko razvijali svoje profesionalne izkušnje (17 % popolnoma drži, 49 % drži).

Po intervjujih sodeč skupinske dejavnosti širijo znanje in udeležencem omogočajo lažje učenje. Kot je opisal učitelj glasbe, ponujajo tudi alternativne metode poučevanja: »Zavestno se lahko igramo s tem. Lahko zahtevamo, da vsi igrajo isti ritem ali jim ponudimo možnost, da odigrajo solo.« Iz le malo intervjujev je bilo moč razbrati, da bi bil razvoj socialnih mrež prikazan kot potencialna pridobitev kulturnih dejavnosti. Večina se osredotoča na izobraževanje in učenje. Umetniški vodja Music Generations je opazil spremembo v socialnih mrežah pri udeležencih, ki so sodelovali v medgeneracijskih dejavnostih: »Veliko udeležencev izobraževanja je razvilo željo, da bi nadaljevali z izobraževanjem. In 70 % udeležencev bo po zaključku vzdrževalo socialno mrežo.«

Graf 8: Trajnost (Nizozemska)

Ugotovimo lahko, da je trajnost novih odnosov na podlagi dejavnosti kratkega roka. Večina ljudi je zatrdila, da dejavnosti niso ustvarile trajnejših stikov med udeleženci in le nekaj med njimi jih je ostalo v stikih (5 % popolnoma drži, 35 % drži). Dejavnosti so v manjši meri vplivale na njihove socialne mreže (o spremembah so odgovorili 40 % niti drži, niti ne drži, 15 % ne drži, 6 % sploh ne drži) in na poslovna omrežja (31 % niti drži, niti ne drži, 12 % ne drži, 6 % sploh ne drži). Sodelujoči niso omenjali trajnejših odnosov, ki bi se oblikovali po dejavnostih.

Paradoksalno je socialni element močno poudarjen v rezultatih vprašalnika. Sodelujoči menijo, da so dejavnosti prispevale h krepitvi skupnosti (39 % popolnoma se strinjam, 49 % se strinjam) in k razumevanju in zaupanju med ljudmi (31 % popolnoma se strinjam, 50 % se strinjam). Večanje solidarnosti (21 % popolnoma se strinjam, 44 % se strinjam) in zmanjšanje družbenega izključevanja (23 % popolnoma se strinjam, 35 % se strinjam) sta dosegla najnižja rezultata kot posledici dejavnosti, čeprav sta relativno še vedno visoka.

Ti podatki se ne ujemajo s tistimi, zbranimi v kvalitativnih intervjujih. Socialna vloga v kulturnih dejavnostih se kljub temu pojavi tudi v nekaterih intervjujih. Socialni elementi se kažejo kot naraščajoča skrb, zlasti v povezavi z migrantsko problematiko. Direktor organizacije International Koortiennale Harlem je povedal, kako bi v njihov festival vključili pribežnike. Partnerji pri izobraževanjih se zavedajo po-

mena svojih dejavnosti za družbo: »V naši multikulturni družbi se moramo vedno razvijati, vendar hkrati tudi ohranjati identiteto festivala.«

Odgovori iz vprašalnika kažejo, da so glavni elementi uspešnega povezovanja različnih skupin ljudi med dejavnostmi načrtovanje (26 % popolnoma se strinjam, 59 % se strinjam), prilagoditev programa različnim skupinam ljudi (22 % popolnoma se strinjam, 59 % se strinjam), komunikacijske spretnosti in kompetence organizatorja aktivnosti (45 % popolnoma se strinjam, 44 % se strinjam), pa tudi spodbujanje in oglaševanje tovrstnih dejavnosti (36 % popolnoma se strinjam, 52 % se strinjam) in primeren prostor za izvajanje dejavnosti (33 % popolnoma se strinjam, 56 % se strinjam). Iz odgovorov v vprašalniku lahko sledi, da kulturne dejavnosti niso razumljene kot vključujoče same po sebi (samo 16 % popolnoma se strinjam, 37 % se strinjam).

Sodelujoči v intervjujih pa za primerjavo trdno verjamejo, da so kulturne dejavnosti inkluzivne. Eden od intervjuvancev je denimo o petju povedal: »[Petje] povezuje ljudi; ko skupaj zapoješ, se zgodi nekaj posebnega, vsak lahko začuti prav poseben tok.« Tudi tu se inkluzivnost zdi sekundarnega pomena v primerjavi z umetniškimi cilji. Umetnost je vedno inkluzivna in zato organizator nima socialne vloge. Tako na primer vodja izobraževanja, ki ob klavirju spremlja petje, socialno vlogo prenese na občinstvo. Za učiteljico plesa v ARTEz Arnhem je povezovanje ljudi v glavnem odvisno od učnega okolja. Za uspešno izvedbo dogodka nekateri intervjuvanci omenjajo tudi pomen načrtovanja in prilagoditve programov, vendar brez natančnega pojasnila ali konkretnega primera. Njihovi predlogi za izboljšave so pridobiti več prostovoljcev, več sredstev in večjo prepoznavnost.

Nizozemski model kaže, da vzgibi in namen dejavnosti močno vplivajo na končne rezultate. Vsaka ustvarjalna dejavnost nima nujno velikega socialnega pomena, če je glavni namen udeležencev, da se v instituciji izobražujejo. Trendi, ki so opazni v kvantitativnem delu raziskave (možnost družbenih sprememb in trajnost odnosov), se v intervjujih ne odražajo nujno. Brez potrebnega vložka organizatorjev v socialne aktivnosti izobraževanje ostane na ravni pristopa od zgoraj navzdol, torej od mentorja k udeležencu. Vključevanje različnih družbenih skupin ne more biti strnjeno v dostopnost kulturnih dejavnosti. Za povezovanje različnih skupin morajo organizatorji skupaj z udeleženci oblikovati skupne cilje.

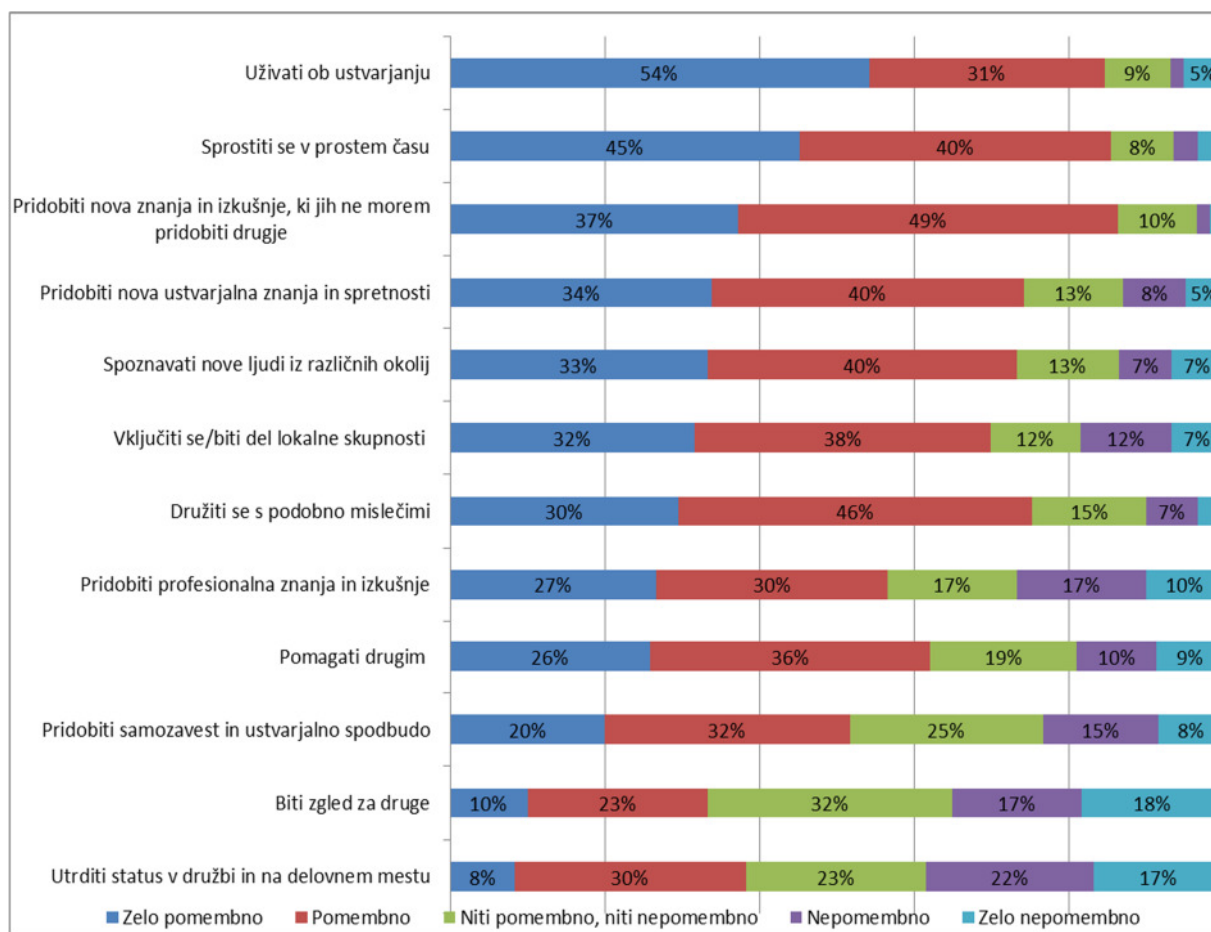
2.3 Poljska

V raziskavi je sodelovalo 60 udeležencev. Večina sodelujočih je bilo ženskega spola (70 %). Glede na odgovore se kulturnih dejavnosti udeležujejo večinoma mladi in ljudje srednjih let: večina je starih med 25 in 34 let (37 %) ali med 35 in 49 let (30 %). So tudi visoko izobraženi: 57 % jih je zaključilo univerzitetni študij, 22 % ima končan doktorat. Večina med njimi je zaposlenih s polnim delavnim časom (59 %). Najpogostejše kulturne dejavnosti na Poljskem so večzvrstna (multimedijska) dejavnost (33 % sodelujočih) in rokodelstvo ter obrti (32 %). Vseh drugih dejavnosti se v povprečju udeležuje okrog 16 % sodelujočih.

Sodelujoči so v dejavnostih največkrat v vlogi udeležencev (57 %) ali organizatorjev (53 %). V preteklem letu se niso vključevali v veliko število dejavnosti: večina jih je bila vključenih v 1 do 3 dejavnosti (55 %) ali v 4 do 6 dejavnosti (28 %). Sodelujoči so bili seznanjeni z le malo dejavnostmi, v katerih bi lahko sodelovali v preteklem letu. Tako je 53 % vprašanih vedelo le za 1 do 5 dejavnosti (število tistih, ki so vedeli za več dejavnosti se postopno manjša). Družabne mreže so najmanj priljubljen način prejemanja informacij o dejavnostih. Sodelujoči se za informacije v največji meri zanašajo na internet (75 %), svoje družine (60 %), organizatorje (55 %), kulturne institucije (50 %) in nevladne organizacije (50 %).

Udeleženci dejavnosti, v katerih so sodelovali, so po svoji oceni različni glede na poklic (v 57 % da, 41 % nejasno), stopnjo izobrazbe (v 49 % da, 43 % nejasno), spol (v 71 % da, 19 % nejasno) in stopnjo dohodkov (v 47 % da, 50 % nejasno). Nasprotno pa so skupine ocenili kot homogene glede na kulturno in nacionalno pripadnost (63 %) in jezikovno skupino (67 %).

Takšna homogenost glede na kulturno in nacionalno pripadnost ter na jezikovno skupino ni potrjena v intervjujih. Celo nasprotno – organizatorji izobraževanj so v več primerih omenili, kako so njihove ciljne skupine široko zastavljene in ne vključujejo samo domačinov, temveč tudi turiste. Tudi partnerji pri izobraževanju so imeli podobna stališča: njihovi dogodki so »odprti za vse«, uporabljen je bil celo izraz »agora«. Paradoks med ciljno skupino in videnje skupin s stališča udeležencev lahko pojasnimo s problematiko povezovanja različnih nacionalnih skupin. Mentorji so opisali te možne prepreke: »Nekateri udeleženci so raje preživljali čas v svoji nacionalni skupini, kot da bi se vključili v nove.« Tudi udeleženci izobraževanja so poudarjali jezikovne ovire. Takšno zapiranje lahko duši soustvarjanje. Eden od intervjuvancev je povedal, da je v njihovi skupini organizator te ločnice presegal tako, da ni ločil skupine, temveč je priskrbel tolmače.

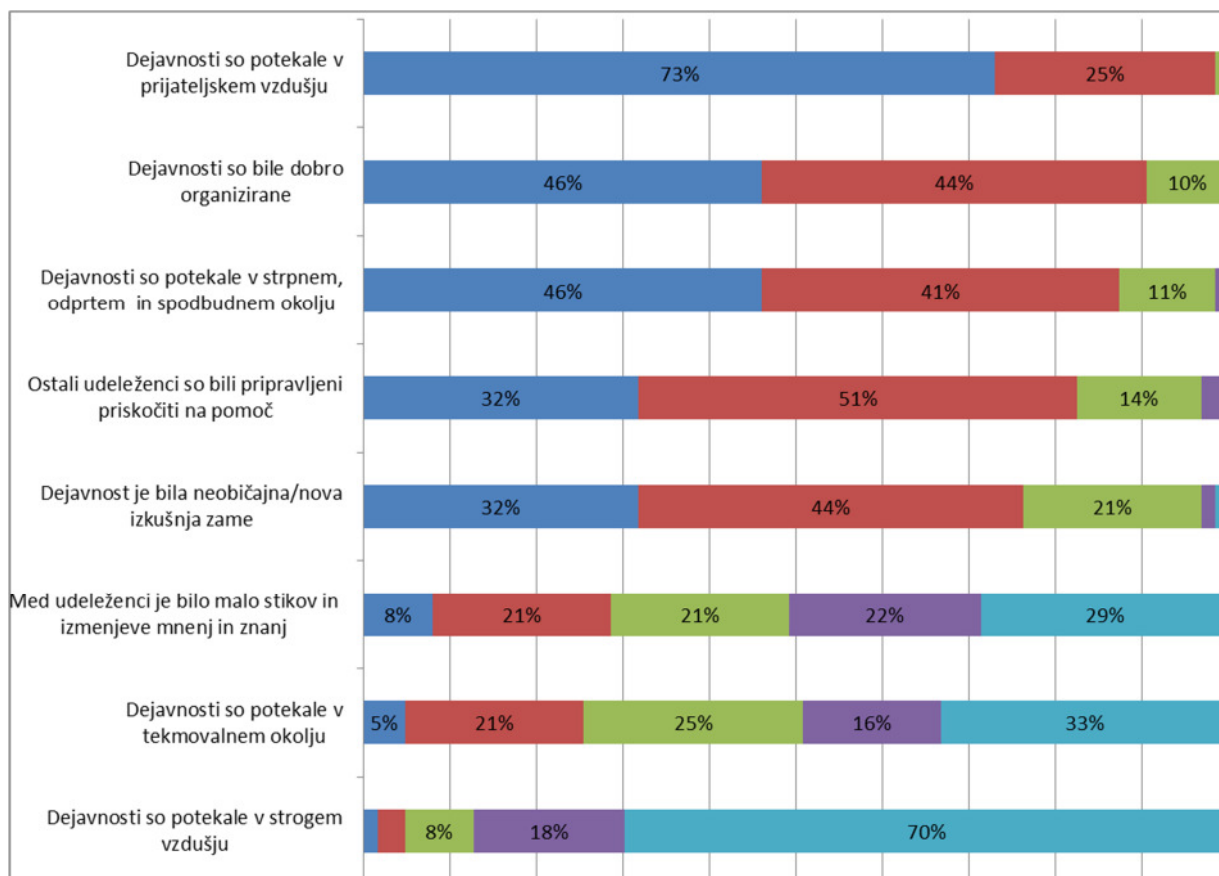
Graf 9: Kaj je pomembno za vas, da ste se odločili za udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Poljska)

Glavni razlogi za sodelovanje, navedeni v vprašalniku, so bili: sprostiti se v prostem času (45 % zelo pomembno, 40 % pomembno), uživati ob ustvarjanju (54 % zelo pomembno, 30 % pomembno), vključiti se v lokalno skupnost (32 % zelo pomembno, 38 % pomembno), in spoznavanje ljudi, ki jih drugače ne bi srečali (33 % zelo pomembno, 40 % pomembno). Sodelujoči so omenili tudi osebne razloge: pridobiti nova kulturna znanja in spretnosti, se sprostiti v prostem času, uživati ob učenju. Glavni razlogi so bodisi socialni bodisi osebni. Profesionalni vidiki so glede na druge razloge za udeležbo precej manj izraženi: samo za manjši del sodelujočih je bil razlog pridobitev profesionalnega znanja in izkušenj (27 % zelo pomembno, 30 % pomembno) in utrditev profesionalnega in družbenega statusa (8 % zelo pomembno, 30 % pomembno).

Tudi intervjuji kažejo na isto stopnjo odprtosti. Za udeležence izobraževanja so kulturne dejavnosti način za deljenje svoje tradicije in kulture, s čimer »večajo kulturno osveščanje«. Odprtost lahko pojasni tudi to, da kulturne dejavnosti v nekaterih primerih potekajo v tujini. Eden izmed intervjuvancev je sodeloval v poletnem gledališkem taboru v Kirgizistanu, drugi na delavnici s pribežniki v Španiji. Razvoj

socialnih mrež je kot eden od ciljev omenjen tudi pri vseh poljskih partnerjih pri izobraževanju, ki so sodelovali v intervjujih. Tako lahko odgovori sodelujočih kažejo na ustvarjanje in večanje socialnega kapitala s pomočjo kulturnih dejavnosti. Še več, spodbujanje drugačnega razumevanja Poljske je tudi prisotno v diskurzu organizatorjev izobraževanja. Tako večkrat omenjajo, kako si želijo »razbiti stereotipe o Poljski«. Vzgibi za udeležbo v soustvarjalnih aktivnostih so spoznavanje in izmenjava različnih kulturnih vrednot (v intervjujih pogosto osredotočena na nacionalne kulture) in obenem promoviranje lastne kulture. Poklicni in profesionalni vzgibi so bolj izraženi, kot to kažejo odgovori v vprašalniku. Največkrat se pojavijo pri ljudeh, ki delajo v kulturno-izobraževalnem sektorju. Tako je eden od intervjuvancev omenil mednarodno umetniško rezidenco, ki jo organizira v kraju Bielsko-Biala: za umetnike je to priložnost, da povečajo svoje mreže poznanstev in najdejo navdih, »ko delajo v novem okolju«. Poklicnih vzgibov pri udeležencih, ki so sodelovali v intervjujih, ni moč zaznati. Zanje so prevladujoči socialni in kulturni razlogi. Samo eden od udeležencev, ki se je predstavil kot ustvarjalec, ki je diplomiral na Akademiji za likovno umetnost, je kot razlog navedel učenje novih tehnik in spoznavanje materialov.

Odgovori iz vprašalnikov kažejo, da so kulturne dejavnosti potekale v prijateljskem vzdušju (73 % popolnoma drži, 25 % drži), kjer so udeleženci drug drugemu priskočili na pomoč. (32 % popolnoma drži, 51 % drži). Udeleženci posledično učnega okolja niso doživljali kot strogega (17 % jih je na trditev, da je dejavnost potekala v strogem okolju, odgovorilo z ne drži, 69 % pa sploh ne drži). Majhen delež sodelujočih je ocenilo, da so imeli malo stikov z drugimi (8 % popolnoma drži, 21 % drži) in da je dejavnost potekala v tekmovalnem ozračju (5 % popolnoma drži, 21 % drži).

Graf 10: Kakšne so vaše izkušnje v povezavi z udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Poljska)

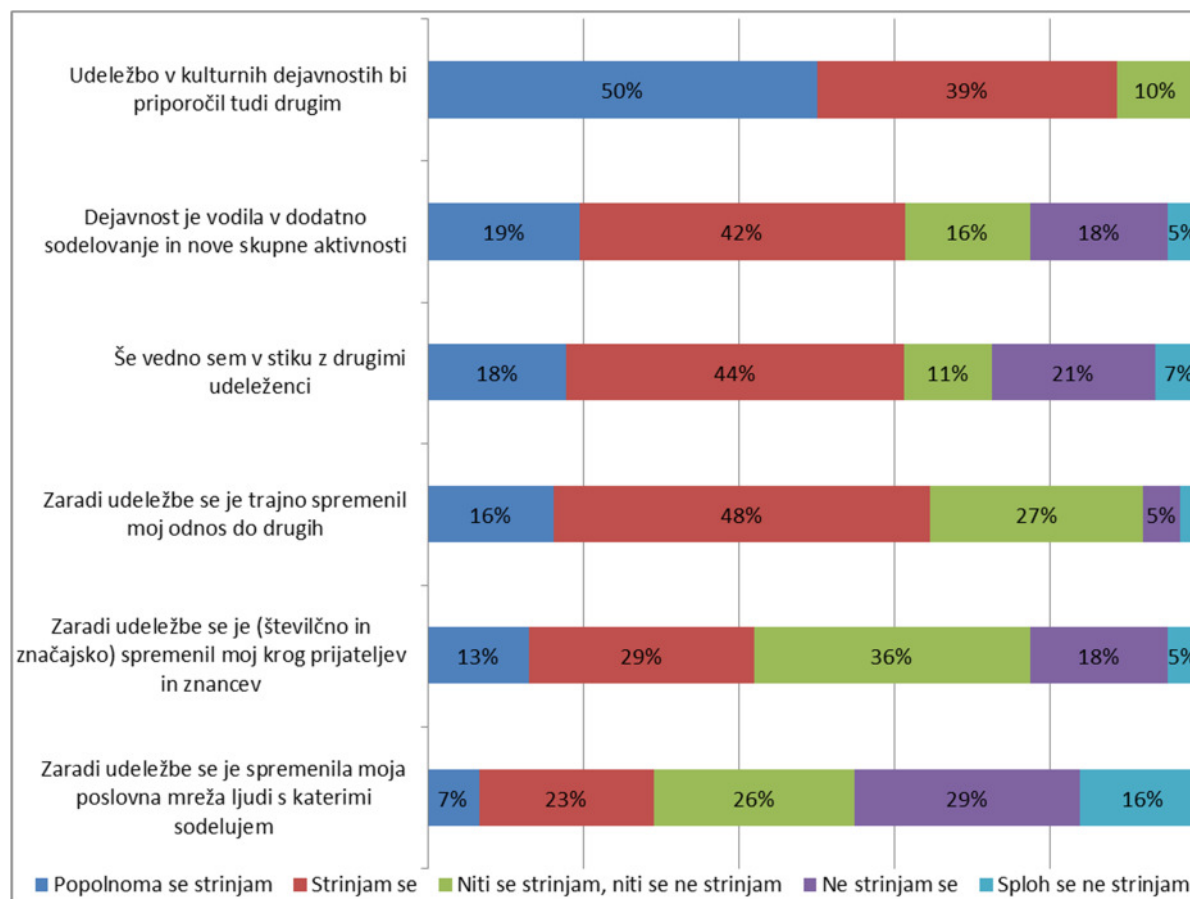
V intervjujih je tudi opis splošne družbene klime. Tako na primer v okviru Slot Art (alternativni kulturni festival na Poljskem), na katerem je sodeloval eden od udeležencev, najprej postavijo »vas«, v kateri vsi obiskovalci bivajo med festivalom. Drugi udeleženeec, ki je sodeloval v intervjujih, je omenil aktivnosti za prebijanje ledu, ki jih organizatorji načrtujejo za ustvarjanje atmosfere. Vodje izobraževanj so sproščeno atmosfero opisovali kot eno od njihovih nalog: »Vzdušje je nekaj, na čimer je treba delati. Pomembno je spodbuditi udeležence, da so pripravljeni sodelovati. Ravno zato je prvi dan posvečen vključevanju.« Takšno vzdušje tudi udeleženci izobraževanj pogosto pojasnjujejo s tem, da si vsi želijo biti tam. Nekdo je opisal festival kot »pozitivni kaos – in to v dobrem smislu. Festival poteka med počitnicami, ko je občutek svobode bolj prisoten in ljudje počnejo, kar si želijo.«

Sodelujoči pri vprašalniku se strinjajo, da so z izkušnjami v takšnih aktivnostih veliko pridobili – na osebnem področju: znanje in spretnosti (32 % popolnoma drži, 53 % drži), občutek sreče (34 % popolnoma drži, 43 % drži), samozavest (23 % popolnoma drži, 34 % drži), sprostitvev v prostem času (28 % popolnoma drži, 41 % drži), in na socialnem in družabnem področju: spoznavanje novih ljudi (38 % popolnoma drži, 39 % drži), spoznavanje ljudi iz drugačnih okolij (28 % popolnoma drži, 46 % drži), pridobivanje novih stikov (28 % popolnoma drži, 47 % drži), nov pogled na

družbo (23 % popolnoma drži, 46 % drži). Edino področje, kjer so bile pridobitve manjše, je pridobivanje profesionalnih izkušenj: samo 16 % jih je odgovorilo, da to popolnoma drži, in 33 % z drži.

V intervjujih pa se ne pokaže odsotnost profesionalnega vidika. Udeleženec izobraževanja, ki je sodeloval na Festivalu Slot, je omenil, kako se ustvarjajo poklicni odnosi: »Vzpostavijo se »slot-ekipe«, ki skupaj nadaljujejo z delom tudi po koncu festivala. Gre za direktni učinek festivala. Po koncu se odvijajo številni manjši dogodki, t. i. »Slot Festi«, ki jih v številnih mestih med festivali organizirajo redni obiskovalci festivala Slot. V intervjujih so udeleženci predstavili tudi številne druge socialne pridobitve kot širitev socialnih mrež ali celo razvoj novih prijateljstev. Organizatorji izobraževanja navajajo bolj abstraktne rezultate, povezane z znanjem tako za obiskovalce kot za organizatorje, »[tako eni kot drugi] doživijo nekaj eksotičnega«, kar je »obogatitev« in nadgraditev razumevanja in spoznavanja drugačnosti.« V intervjuju sodelujoči udeleženec izobraževanja je strnil svoje misli v idejo: »Biti prostovoljec pomaga razvijati družabne in socialne ter državljanske kompetence.« Prostovoljstvo povečuje socialni kapital, ko postavlja izzive družbenim glediščem in omogoča delovanje tudi v drugačnih družbenih sredinah. Tovrstni odprti dogodki imajo pogosto pozitivne vplive za organizatorje, ki lahko predstavljajo svojo organizacijo in sodelujejo na podlagi novih poznanstev: Ewa Kozak, partnerica pri izobraževanju, ki dela pri oddelku za Turizem in razvoj v Biel-sko-Biala, pojasnjuje, kako mednarodni dogodki kot FotoArtFestival in Partnership Cities Festival omogočajo razvoj partnerskih mest ter da se umetniki srečujejo z umetniki iz drugih krajev.

Rezultati, ki zadevajo trajnost vzpostavljenih odnosov, so podobni rezultatom iz predhodnih vprašanj. Dejavnosti so na splošno imele vpliv na več kot polovico ljudi, ki so z odgovori na vprašalnik, sodelovali v raziskavi: spremenil se je njihov pogled na druge (16 % popolnoma drži, 48 % drži), s sodelovanjem so nadaljevali tudi po koncu dejavnosti (19 % popolnoma drži, 42 % drži) in ostali so v stiku tudi po koncu dejavnosti (16 % popolnoma drži, 48 % drži). Rezultati ob tem kažejo, da so bile spremembe socialnih in poklicnih mrež udeležencev manjše. Kar 29 % jih je odgovorilo, da ne drži in 16 % ,da sploh ne drži, da bi se njihove poklicne mreže spremenile. Tudi o spremembi socialnih mrež jih je 35 % odgovorilo, da to niti drži, niti ne drži, 18 % ne drži in 5 % sploh ne drži.

Graf 11: Trajnost (Poljska)

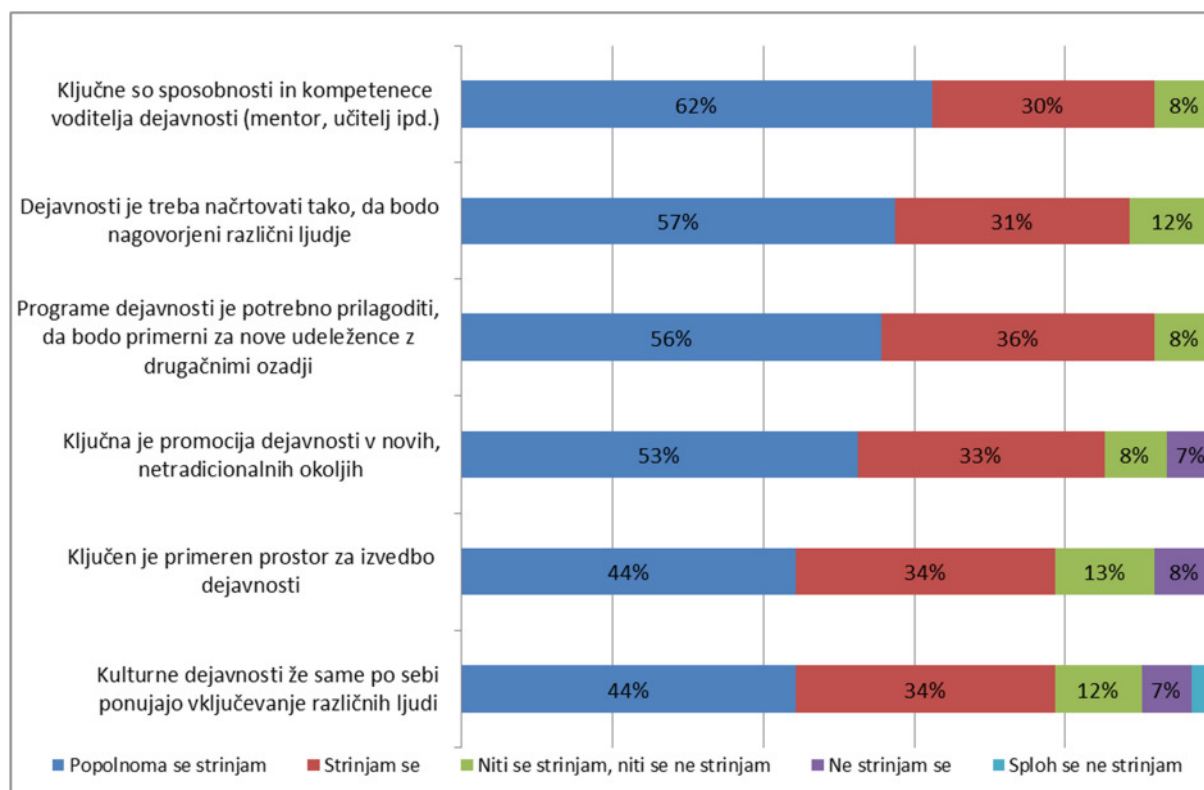
V skladu z rezultati so dejavnosti vplivale na dojetanje ljudi, vendar ne nujno na njihove mreže. Načrtovanje Slot Festov ali naslednje izvedbe Festivala Slot ne zadeva vseh udeležencev. Partnerji so kot enega ključnih izzivov po zaključku projektov omenili trajnost odnosov. V intervjujih odsotnost trajnejših odnosov ni bila izpostavljena. So pa vsi intervjuvanci omenili vpliv na njihovo socialno mrežo na podlagi lastnih izkušenj. Razvoj profesionalnih mrež je omejen na krog ljudi, ki delujejo na področju, na katerem sodelujejo.

Sodelujoči pri vprašalnikih se strinjajo glede vseh možnih družbenih prednosti kulturnih dejavnosti, ki se jih udeležujejo (krepitev skupnosti, podpora družbene enotnosti in solidarnosti, boj proti družbenemu izključevanju). Sodelujoči zlasti menijo, da so dejavnosti prispevale h krepitvi razumevanja in zaupanja med ljudmi (38 % popolnoma se strinjam, 49 % se strinjam) in pripomogle k razvoju dialoga med ljudmi iz različnih okolij (36 % popolnoma se strinjam, 49 % se strinjam).

Vsi ti vidiki se pojavljajo tudi v intervjujih. Organizatorji izobraževanj opisujejo socialni element kot notranji element sodelovanja. Soustvarjanje lahko pomaga pri spopadanju s socialnimi težavami. Udeleženci so morali preseči zgodovinske nacionalne konflikte s pomočjo aktivnosti in srečanj iz oči v oči. »Ljudje se doma priuči-

jo določenega obnašanja in reakcij, tako da je delo z njimi včasih težko. Vendar se organizatorji zavedajo izzivov in so se pripravljene z njimi soočiti.« Udeleženci tudi cenijo odprtost: učenje drug od drugega v tekmovalnem okolju ni možno. Poljski udeleženec, ki je sodeloval v intervjuju, je kot prostovoljec deloval v begunskem taborišču v Španiji. Odsotnost ločnic na delavnicah, ki jih je tam obiskoval, je ustvarila okolje, ki je bilo primerno za povezovanje ljudi iz različnih kultur.

V odgovorih na vprašalnik se sodelujoči soglasno strinjajo, da so načrtovanje kulturnih dejavnosti kot tudi prilagoditev dejavnosti različnim skupinam, komunikacijske in socialne sposobnosti voditelja in promocija ključne za uspešno vključevanje ljudi iz različnih skupin. Kot najmanj pomembno so označili primernost prostora (44 % popolnoma se strinjam, 34 % se strinjam). Paradoksalno se vsem sodelujočim kulturne dejavnosti zdijo same po sebi inkluzivne (44 % popolnoma se strinjam, 34 % se strinjam). V odprtem vprašanju je večina sodelujočih navedla vidike, ki pripomorejo k povezovanju ljudi, ki so bili že vključeni v vprašalniku in intervjujih (odprtost, solidarnost, zanimanje, vzdušje, dostopnost, komunikacija in promocija ...).

Graf 12: Kaj je tisto, kar pri kulturnih dejavnostih lahko pripomore pri zблиževanju ljudi z različnimi ozadji? (Poljska)

Organizatorji izobraževanj so ponudili enakovredne kriterije za uspešnost dejavnosti. Podani sta dve vrsti kriterijev: eni so povezani z udeleženci (odprtost za izo-

braževanje, njihova pripravljenost sodelovati in deliti znanje), drugi se nanašajo na organizatorje (promocija, mreža prostovoljcev, ki pomagajo pri komunikaciji (tolmači, vodiči), razpolaganje s prostorom). V odprtem vprašanju je nekdo predlagal vključevanje neke vrste mediatorjev (posrednikov):

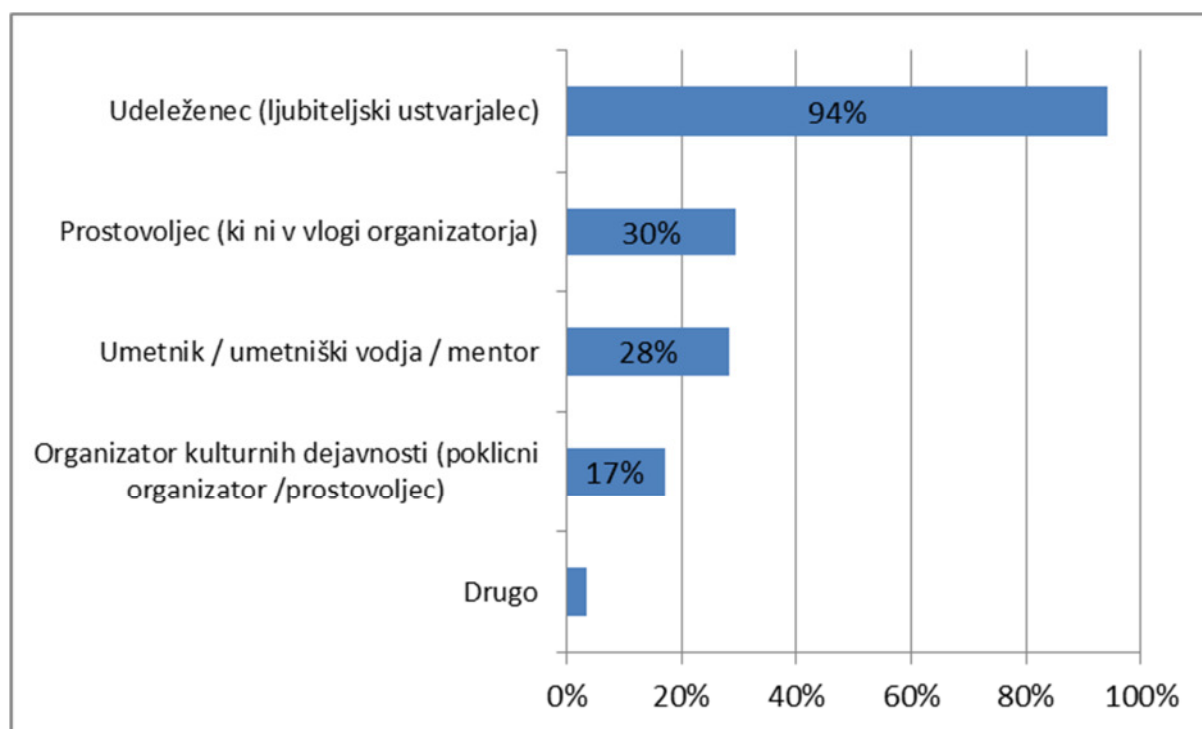
»Oseba, ki pozna obe okolji in jih lahko zbližuje. Skupni interes tu ni dovolj. Potreben je povezovalni element v obliki osebe, ki pripravi teren ali vodi izobraževanje tako, da povezuje različna okolja in ljudi, ki so pripravljeni sodelovati. Dejavnosti, kjer so razlike prevelike, ne bodo prinesle rezultatov.«

2.4 Slovenija

V raziskavi je sodelovalo 88 udeležencev. Večina jih je bila ženskega spola (70 %). Največ je bilo mladih; večina sodelujočih je starih med 16 in 24 let (52 %) ali pa gre za mlajše odrasle, stare od 25 do 34 let (17 %). Ker so v kvantitativnem delu raziskave sodelovali mlajši, jih ima večina dokončano srednješolsko (41 %) ali osnovnošolsko izobrazbo (14 %). Starejši sodelujoči pa so visoko izobraženi: 22 % jih je končalo višješolske in visokošolske programe, 15 % ima končan magisterij znanosti ali doktorat. Večina sodelujočih se še vedno šola (61 %). Po odstotkih jim sledi kategorija zaposlenih za polni delovni čas (17 %). Pri vprašalnikih praktično niso sodelovali upokojenci (2 %).

Kulturne dejavnosti, v katerih sodelujejo, so gledališče (48 %), ples (41 %), instrumentalna glasba (42 %) in zborovsko petje (36 %). Glede na odgovore v vprašalnikih sta večzvrstna (multimedijska) dejavnost (3 %) in digitalna umetnost (2 %) najmanj priljubljeni.

Graf 13: Na kakšen način ste sodelovali v kulturnih dejavnostih? (Slovenija)

Sodelujoči v dejavnostih večinoma sodelujejo kot udeleženci (94 %). To gre verjetno pripisati mladosti sodelujočih. Nekateri sodelujoči delujejo tudi kot organizatorji (17 %), prostovoljci (30 %) in kot mentorji (28 %).

Sodelujoči so bili, glede na ostale države, v lanskem letu udeleženi v manjšem številu aktivnosti, večina jih je obiskovala 1 do 3 dejavnosti (56 %), 24 % jih je obiskovalo 4 do 6 dejavnosti, 11 % jih je obiskovalo 7 do 10 dejavnosti in 9 % več kot 10 dejavnosti. Omenjeni trend lahko pripišemo drugačnemu načinu dela kulturnih društev, saj gre v večini primerov za kontinuirano celoletno udejstvovanje v ustvarjalnem procesu. Skladno z rezultati o udeleženi sodelujoči niso bili dobro seznanjeni s kulturnimi dejavnostmi v njihovem lokalnem okolju: večina jih je vedela za 1 do 5 dejavnosti (49 %). V padajočem trendu jih je 30 % vedelo za 6 do 10 dejavnosti, 12 % jih je poznalo med 12 in 20 dejavnosti in 7 % za več kot 30 dejavnosti. Načini, kako sodelujoči izvejo za dejavnosti, se zdijo izrazito neformalne narave. Večina jih za dejavnosti izve od družine in prijateljev (to velja za 81 %) ali od organizatorjev (v 66 % primerov). Posledično je informiranje preko najbolj formalnih kanalov najmanj pogosto: samo 3 % se jih z dejavnostmi seznanjajo prek prostovoljskih mrež in le 5 % prek profesionalnih omrežij.

Če povzamemo, gre za specifičen vzorec sodelujočih. Večina jih je mladih, ki se še šolajo, in večinoma sodelujejo kot udeleženci. Sodelujoči so iz tega razloga tudi redko vključeni v mreže, bodisi v NVO in prostovoljske mreže (ker so največkrat udeleženci), bodisi v profesionalna omrežja (ker jih večina še študira).

Iz vprašalnikov je razvidno, da sodelujoči sestavo svoje kulturne skupine dojemajo kot raznoliko. Skupine so večinoma enotne glede na kulturno in nacionalno pripadnost (56 % jih je ocenilo, da gre za skupno pripadnost) in jezikovno skupino (72 %). Razlikujejo pa se glede na spol (61 %), poklicni status (različen za 62 %), stopnjo izobrazbe (59 %) in stopnjo dohodkov (51 %).

Te razlike niso pogosto omenjene v intervjujih. Eden od udeležencev je za svojo skupino (G2G) povedal, da imajo udeleženci različna nacionalna porekla (večinoma iz bivših jugoslovanskih republik). Druga udeleženka G2G je skupino opisala kot »nehomogeno« in »sestavljeno iz ljudi iz različnih okolij, različnih nacionalnosti, različnih veroizpovedi, starostnih skupin ter študijskih smeri, nekateri pa so že zaposleni.« Nekateri partnerji pri izobraževanju in mentorji so pojasnili, kako želijo doseči čim več ljudi. Programski vodja je predstavil enega svojih soustvarjalnih projektov (s Folklorno skupino Tine Rožanc), kjer organizatorji vključujejo različne generacije. Samostojna strokovna svetovalka za literaturo na JSKD je omenila projekt Sosed tvojega brega (srečanje ljubiteljskih pesnikov in pisateljev drugih narodnosti, ki javno berejo svoja dela v maternem jeziku), kjer so bili v preteklosti ciljna skupina avtorji s področja nekdanje Jugoslavije, sedaj pa se širi tudi na avtorje od drugod. Glede na odgovore v intervjujih in v vprašalnikih se zdi, da so ciljne skupi-

ne odprte za raznoliko strukturo udeležencev, vendar je dejanska raznolikost še vedno odvisno od programa dejavnosti.

Sodelujoči v kvantitativnem vprašalniku so kot ključne vzgibe za sodelovanje v kulturnih dejavnostih navedli osebne razloge. Najpomembnejši razlog je pridobiti nova ustvarjalna znanja in spretnosti (zelo pomembno za 65 %, pomembno za 28 %), uživati ob ustvarjanju (zelo pomembno za 71 %, pomembno za 28 %) sprostiti se v prostem času (zelo pomembno za 43 % in pomembno za 41 %) in pridobiti znanja in izkušnje, ki jih drugje ne bi (zelo pomembno za 60 %, pomembno za 30 %). Socialni razlogi, kot so pomagati drugim (zelo pomembno za 34 %, pomembno za 37 %), uživati v družbi podobno mislečih (zelo pomembno za 35 %, pomembno za 45 %) ali spoznati ljudi, ki jih običajno ne bi (zelo pomembno za 43 %, pomembno za 42 %), se zdijo relativno manj pomembni. Večini sodelujočih se družabna in poklicna omrežja ne zdijo tako pomembna. Le malo jih je kot pomemben razlog navedlo biti vključen v lokalno okolje (21 % zelo pomembno, 35 % pomembno) in utrditi družbeni in službeni status (zelo pomembno za 14 %, pomembno za 25 %).

V intervjujih pa osebni razlogi niso nujno pomembnejši od socialnih. Udeleženci so dejavnosti pogosto opisali kot hobi oziroma »aktivno preživljanje prostega časa«. Za enega udeleženca, ki je sodeloval v intervjujih, je ta ideja pomembnejša kot socialni razlogi: »Spoznavanje novih ljudi zame ni najpomembnejše. Kar iščem, so znanje in nove spretnosti.« Idejo socialnih aktivnosti je opisal in izpostavil drugi sodelujoči udeleženec, ki je sodeloval v gledališki skupini: »Zame je biti del skupine pomemben element [...]«. Socialni razlogi niso nujno nezdržljivi z uživanjem:

»Glavni razlog, da se priključim skupini, je bila želja, da delam v skupini, kjer je sodeloval moj starejši brat in jo je vodila moja mama. Ampak uživam tudi v tem, da sem na odru.«

Podobno kot v vprašalnikih profesionalna motivacija ni omenjena v intervjujih (nekateri intervjuvanci se še vedno šolajo).

V raziskavi so sodelujoči pri vprašalnikih za dejavnosti dejali, da potekajo v prijateljskem vzdušju (47 % popolnoma drži, 45 % drži), kjer se podpirajo in so solidarni (39 % popolnoma drži, 55 % drži), kjer si udeleženci pomagajo, če je to potrebno (26 % popolnoma drži, 59 % drži). Po njihovem mnenju so bile dejavnosti dobro organizirane (20 % popolnoma drži, 68 % drži). Prav tako se jim ni zdelo, da bi bilo malo izmenjave znanj med udeleženci (46 % ne drži, 20 % sploh ne drži), ali da bi dejavnosti potekale v strogem okolju (42 % ne drži, 28 % sploh ne drži).

Podobna stališča lahko opazimo tudi v intervjujih. Intervjuvanka, ki je sodelovala v projektu G2G Gledališča Glej, je opisala, kako se z aktivnostmi oblikuje skupina:

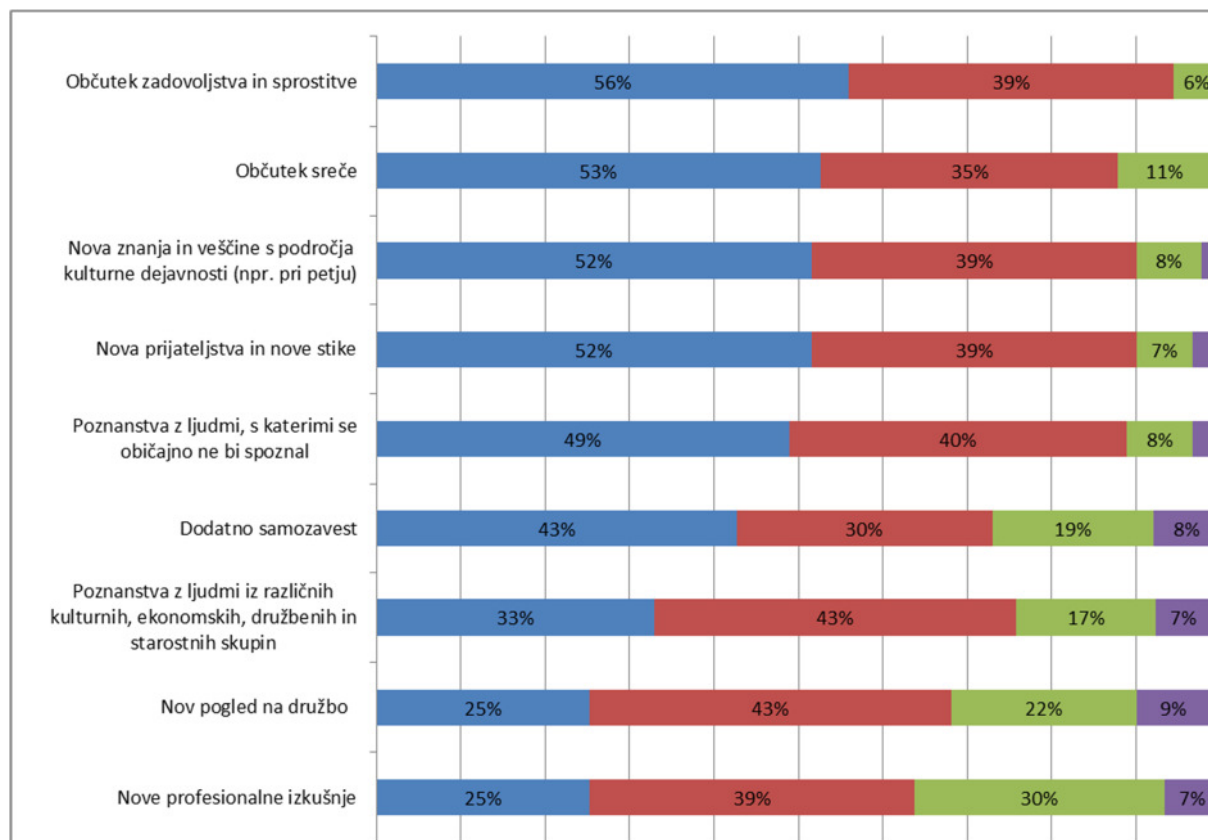
»G2G je imel pozitivne učinke na udeležence (vključeni so tudi mladi iz marginaliziranih skupin). Posamezniki, ki so navadno odrinjeni na stran, so morali sodelovati v skupini. Tako so morali med seboj sodelovati vrstniki, ki se ne gibljejo v istih socialnih krogih.«

Mentorica pri G2G še dodatno opiše proces izgradnje sodelovanja. Najprej jih je skušala odpreti z aktivnostmi za razbijanje ledu v skupini: »Začeli smo s socialnimi igrkami (iz improvizacijskega gledališča), pri katerih si lahko sproščen in kjer ti ni nerodno, če se znajdeš v nerodni situaciji.« Potem so s skupnim odločanjem zastavili končni cilj:

»Zanje je pomembno, da se zavežejo skupini, ne pa režiserju in projektu. Potem je skupina tista, ki deluje kot nadzorovalno okolje (samoregulacija v skupini). Na zadnji stopnji mentor (skupaj s skupino) sestavi njihove individualne stvaritve v končno produkcijo.«

Isti proces počasnega odpiranja skozi projekt je opisal tudi udeleženec: »Tudi telesni stik kaže, kako se je spremenila dinamika v skupini – zdaj smo veliko bolj sproščeni pri dotikih.«

Sodelujoči v raziskavi v kulturnih dejavnostih vidijo veliko pridobitev. Večina jih je pridobila znanje in spretnosti na področju kulturne dejavnosti (za 52 % popolnoma drži, 38 % drži), občutek zadovoljstva in sprostitev (za 56 % popolnoma drži, 38 % drži), občutek sreče (za 53 % popolnoma drži, 38 % drži), nove stike in prijatelje (za 52 % popolnoma drži in 38 % drži) in spoznali so ljudi, ki jih drugače ne bi (za 49 % popolnoma drži, 40 % drži). Nekaterih pridobitev sodelujoči niso tako vidno izpostavili: pridobivanje samozavesti (popolnoma drži za 43%, drži za 30 %), spoznavanje ljudi iz različnih okolij (popolnoma drži za 33 %, drži za 43 %), pridobivanje novega pogleda na družbo (popolnoma drži za 25 %, drži za 43 %) in pridobivanje novih profesionalnih izkušenj (popolnoma drži za 25 % in drži za 38 %). Osebne pridobitve kulturnih dejavnosti so bile za večino bolj izražene kot pa socialne pridobitve.

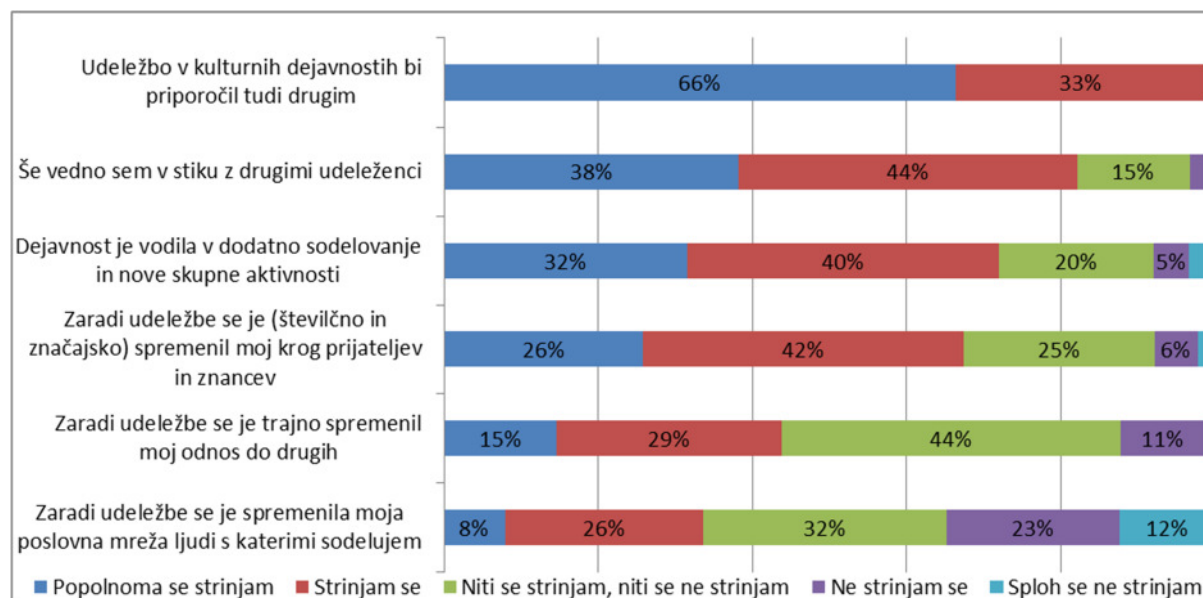

Graf 14: Kaj ste pridobili z udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Slovenija)

Socialni razlogi so prisotni v intervjujih s partnerji pri izobraževanju. Pomen jim želijo dati s tem, da ljudem ponudijo prostor, kjer se lahko izrazijo in se samopotrjujejo v družbi. »Na osebni ravni se udeleženci samouresničijo.« Ta ideja je prisotna tudi med organizatorji izobraževanja: »Ko so dobili prostor, kjer se lahko izrazijo in izrazijo svoje emocije, so se izboljšale njihove komunikacijske spretnosti. Da se počutiš svobodnega in izraziš svoja čustva na produktiven način, je osvobajajoča izkušnja.« To so potrdili tudi udeleženci: »Da sem bil del projekta je bilo pomembno za mojo samopodobo. Zdaj verjamem vase. Skupino vidim kot svojo družino.« Biti del skupine je pomembno, ker to vključuje pridobivanje sporazumevalnih spretnosti, samozavesti, spoznavanje novih ljudi kot tudi socialne prednosti, empatijo, zaupanje in razumevanje. To je ena od udeleženk opisala takole:

»Pridobiš nov pogled na stvari, izboljšaš svojo empatijo in premagaš predsodke (spoznaš ljudi iz družbenih skupin, ki so v javnosti naslikane kot slabe, in tako dobiš nov pogled).«

Profesionalne pridobitve je iz intervjujev težje razločiti, čeprav se vsi strinjajo, da se jim razširijo socialne in poklicne mreže, kar ima lahko uporabno vrednost, kot je poudarila ena od partneric pri izobraževanju: »Javna branja so priložnost, da se spoznaš z drugimi avtorji, v tem primeru celo z avtorji, ki ustvarjajo v drugih jezikih.«

Graf 15: Trajnost (Slovenija)

Ta učinek na mreže paradoksalno ni viden iz odgovorov v vprašalniku. Relativno malo ljudi je navedlo, da bi dejavnosti imele trajen vpliv na njihov pogled na druge (15 % popolnoma se strinjam in 29 % se strinjam) ali na njihova poklicna omrežja (7 % popolnoma se strinjam in 26 % se strinjam). Je pa izražen večji vpliv na socialne mreže (26 % popolnoma se strinjam, 42 % se strinjam). Ljudje so ostali v stikih (38 % se jih je popolnoma strinjalo in 44 % se jih je strinjalo) in so nadaljevali s sodelovanjem po zaključku dejavnosti (31 % se jih je popolnoma strinjalo, 40 % se jih je strinjalo).

Da trajnost odnosov ni tako pomembna, lahko pojasni kontekst ljubiteljskega kulturnega področja v Sloveniji. Večinoma poteka v lokalnem okolju in zato se ustvari manj novih poznanstev. Kar pa ne sovпада z vsebino intervjujev – verjetno zato, ker gre za izstopajoče projekte, ki ne predstavljajo običajne kulturne dejavnosti v Sloveniji.

Sodelujoči so močno prepričani o socialni vrednosti kulturnih dejavnosti. Skoraj vsi verjamejo, da kulturne dejavnosti lahko krepijo lokalno skupnost (s tem se jih 43 % popolnoma strinja in 44% strinja), izboljšajo razumevanje in zaupanje med ljudmi (61 % se jih popolnoma strinja, 33% strinja), pomagajo pri dialogu med ljudmi iz

različnih okolij (s tem se jih popolnoma strinja 52 %, strinja 36 %) in večajo enotnost in solidarnost (s tem se jih 46 % popolnoma strinja in 42 % strinja).

Prepričanje, da kulturne dejavnosti krepijo lokalno skupnost, se odraža v vseh intervjujih. Kot smo že omenili, je eden od udeležencev svojo skupino primerjal celo z »družino«. Udeležencem lahko kulturne dejavnosti pomagajo pri soočanju z drugačnimi kulturami in idejami. Udeleženec, ki sodeluje v ljubiteljskem gledališču, je v intervjuju spregovoril o trku mnenj, ki ga lahko sprožijo soustvarjalne dejavnosti:

»Zame je bil projekt priložnost, da stopim ven iz mehurčka – da sprejem drugačnost različnih mnenj. Kako naj sodelujem z nekom, ki je očitno nastrojen proti istospolni skupnosti? Prvič sem slišal avtorski monolog homofobne soigralke, ki mi je bila osebnostno zelo všeč.«

Vsi sodelujoči so se strinjali z vsemi predlaganimi predlogi, ponujenimi v vprašalniku, kot koristnimi pri promociji razumevanja in zaupanja (glej vprašalnik 16). Za povezovanje ljudi iz različnih okolij bi morali dejavnosti načrtovati tako, da bodo nagovorjeni različni ljudje (36 % popolnoma se strinjam, 46 % se strinjam), programe dejavnosti je treba prilagoditi (39 % popolnoma se strinjam, 47 % se strinjam), potrebna je promocija dejavnosti v novih, netradicionalnih okoljih (36 % popolnoma se strinjam, 43 % se strinjam), treba je imeti primeren prostor za izvedbo dejavnosti (36 % popolnoma se strinjam, 44 % se strinjam), ključne so sposobnosti in kompetence mentorjev (46 % popolnoma se strinjam, 40 % se strinjam).

V intervjujih sta bila kot pomembna dejavnika uspešnosti izpostavljena skupinska dinamika in prisotnost mentorjev (vodij izobraževanja). Določen delež za uspeh morajo prispevati tudi udeleženci (odprtost in pripravljenost za sodelovanje, samokontrola), vendar najpomembnejši del prispeva mentor. On je tisti, ki vodi in vključuje različne ljudi:

»Vodja skupine, mentor, mora še vedno obdržati avtoriteto, udeleženci pa morajo sami sprejeti odločitve glede predstave [...]. Mentor mora biti prisoten v skupini, da uravnava odnose in da se nihče ne počuti zapostavljenega.«

S tega stališča je program zasnovan na delu udeležencev, ker so oni tisti, ki se odločajo o svoji udeležbi in sami sprejemajo odločitve.

2.5 Velika Britanija in Severna Irska

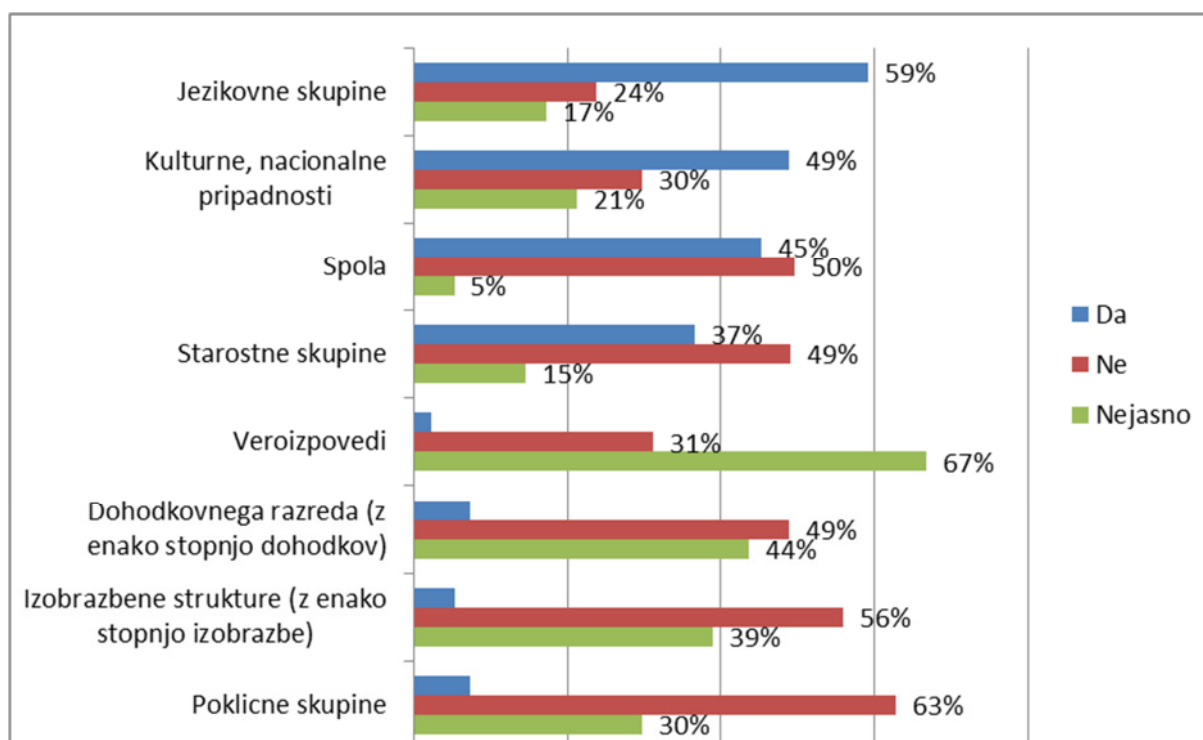
V raziskavi je sodelovalo 84 udeležencev. Večina sodelujočih je bila ženskega spola (81 %). Pri kvantitativnem vprašalniku so sodelovali starejši: večina jih je bila starih med 50 in 64 let (50%), sledili so starejši od 65 let (29 %). Posledično raziskava v omejenem obsegu prikazuje perspektivo mladih (0 % starih med 6 in 15 let, 2 % starih med 16 in 24 let in 6 % starih med 25 in 34 let). Sodelujoči so visoko izobraženi. Tem višja je bila izobrazba sodelujočih, tem večji je bil njihov delež v raziskavi (izjema so sodelujoči s končanim doktoratom, takšnih je 12 %). Večina jih je končala visokošolsko izobrazbo (60 %), sledili so sodelujoči z višješolsko izobrazbo (18 %) in sodelujoči s končano srednješolsko izobrazbo (11 %). Zaradi njihove starosti je njihov zaposlitveni status najpogosteje upokojenec. Večino sodelujočih pa skupaj predstavljajo zaposleni s polnim delovnim časom (23 %) in samozaposleni (29 %).

Kulturne dejavnosti z največjo udeležbo so rokodelstvo in domače obrti (udeleženi je 64 % sodelujočih) in likovna dejavnost (z 38 %). Udeležba sodelujočih v drugih dejavnostih se giblje okoli 20 % (ples, digitalna umetnost, gledališče, film, literarna dejavnost, večzvrstna dejavnost, instrumentalna glasba, fotografija, vokalna dejavnost). Izjema je le oblikovanje, v katerem je udeleženi le 5 % sodelujočih.

V kulturnih dejavnostih so sodelujoči v kvantitativnem vprašalniku večinoma udeleženci (82 %), ki sodelujejo tudi kot organizatorji (80 %) in hkrati tudi kot mentorji (60 %) in prostovoljci (43 %). Sodelujoči predstavljajo raznolik vzorec. Glede na njihovo raznovrstno in dejavno udeležbo v kulturnih dejavnostih lahko sklepamo, da imajo dolgo zgodovino sodelovanja. Pri tem pa se jih največ med njimi udeleži ali le nekaj dejavnosti na leto (36 % 1 do 2 dejavnosti, 31 % 4 do 6 dejavnosti) ali pa zelo veliko dejavnosti (26 % več kot 10 dejavnosti na leto). Sodelujoči niso dobro seznanjeni s ponudbo kulturnih dejavnosti. Večina jih pozna od 1 do 5 dejavnosti, ki bi se jih lahko udeležili (29 %), 30 % jih pozna 6 do 10 dejavnosti in 23 % med 11 in 20 dejavnosti. Največkrat so se sodelujoči o dejavnostih seznanili pri organizatorjih (71 %) ali v medijih in na internetu (69 %). Lokalne oblasti (27 %) in nevladne organizacije (25 %) se zdijo manj prisotne pri promociji kulturnih dejavnosti. Če povzamemo, so pri vprašalniku sodelovale visoko izobražene upokojene starejše ženske, ki na različne načine sodelujejo v kulturnem dogajanju. Rezultati so raznoliki glede na vloge sodelujočih pri kulturnih dejavnostih, niso pa raznovrstni v demografskem smislu (večinoma gre za starejše upokojenke z visoko izobrazbo).

Iz vprašalnikov je razvidno, da večina sodelujočih skupine, v katerih sodelujejo, do-
jema kot nehomogene: 49 % za druge člane skupine meni, da so različno stari in
različnega spola. Največ razlik se pokaže pri kategoriji poklicnega statusa (63 % je
prepričanih, da se poklicni status razlikuje, za 30 % ni jasno), stopnji izobrazbe (v 56
% se razlikuje, v 39 % ni jasno) in stopnji dohodkov (v 49 % mislijo, da se ta razlikuje
in v 44 % to ni jasno). Kategoriji, v katerih je največ sorodnosti, sta kulturna in naci-
onalna pripadnost (po njihovem mnenju enaka v 49 %) in jezikovna skupina (59 %
jih meni, da gre za enako).

Graf 16: Večina udeležencev v kulturnih dejavnostih, ki ste se je udeležili, je bila (iz) enake/ga ... (Velika Britanija)

Raznovrstno videnje skupin se pojavi tudi v intervjujih. Kot so v njih poudarili partnerji pri izobraževanju, je raznovrstnost njihov cilj, ker imajo široko ciljno skupino. Vodja lokalnega kulturnega centra in zavoda na Severnem Irskem je omenila primer lokalnega "medetničnega" foruma. Raznolikost je odvisna tudi od same dejavnosti. Tako so domače obrti zaradi družbenih prepričanj o domačih obrteh pogosto izključno v domeni žensk, kot je pojasnila ena od intervjuvank. Drugačen primer je pri fotografski dejavnosti, kot je pojasnil mentor fotografskega tečaja, kjer je lahko ovira cena opreme.

Glavna razloga za udeležbo sta sprostitev v prostem času (za 63 % zelo pomembno, za 34 % pomembno) in uživanje ob ustvarjanju (za 68 % zelo pomembno, pomembno za 30%). Socialni razlogi so manj pomembni, a še vedno zadevajo večino

sodelujočih. Tako je druženje s podobno mislečimi zelo pomembno za 42 % in pomembno za 41 %, pomagati drugim pa je zelo pomembno za 30 % in pomembno za 32 %. Profesionalni razlogi so manj pomembni verjetno tudi zato, ker so sodelujoči večinoma že upokojeni: 24 % jih je odgovorilo, da se udeležujejo dejavnosti zato, da pridobijo profesionalna znanja in izkušnje, in 31 % zato, da utrdijo svoj poklicni in družbeni status.

V intervjujih so socialni razlogi največkrat omenjeni kot razlogi za sodelovanje v kulturnih dejavnostih. Eden izmed udeležencev je govoril o svojem sodelovanju v vaški gledališki skupini na Škotskem. Njihov glavni cilj je, da se jim priključi čim večje število ljudi iz okolice. Udeleženci so pri tem odločeni, da lahko »naredimo nekaj drugačnega in posebnega v naši skupnosti, da drugi prepoznajo, kako lahko tudi iz praktično ničesar ustvariš nekaj dobrega.« Mentorji imajo drugačno razumevanje, ker je zanje glavni razlog »preprosto sreča ob ustvarjanju«.

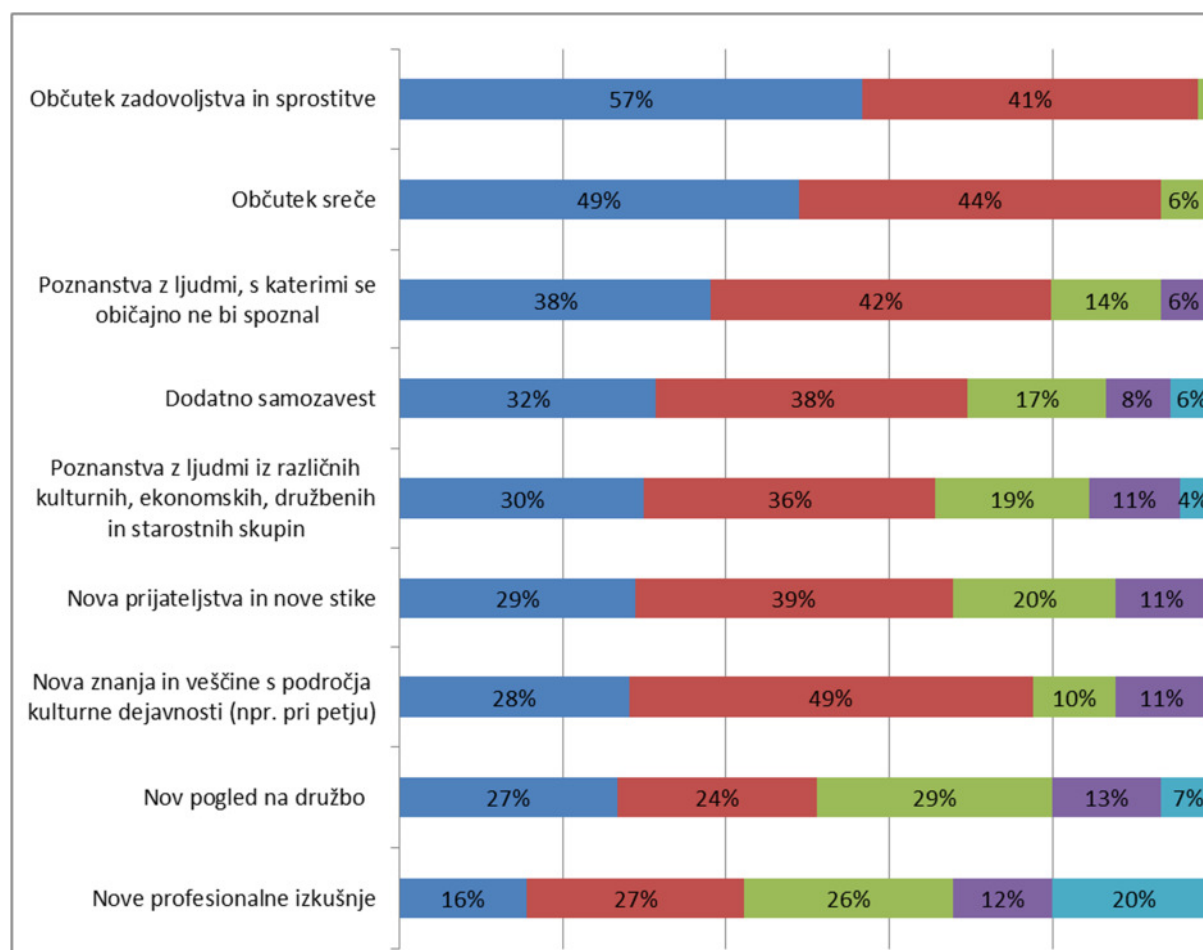
V kvantitativnem delu raziskave so sodelujoči udeleženci opisali svoje doživljanje. Dejavnosti so potekale v prijateljskem vzdušju (78 % popolnoma drži, 22 % drži) in v strpnem, odprtem in spodbudnem okolju (70 % popolnoma drži, 22 % drži), kjer so bili ostali udeleženci pripravljeni priskočiti na pomoč (67 % popolnoma drži, 24 % drži). Iz odgovorov sledi, da dejavnosti niso potekale v tekmovalnem okolju (23 % je dogovorilo, da ne drži in 46 % je odgovorilo, da sploh ne drži, da je okolje tekmovalno). Med udeleženci je potekala izmenjava znanja in mnenj (31 % sodelujočih je odgovorilo, da ne drži, da bi bilo izmenjav malo, 61 % jih je odgovorilo, da to sploh ne drži) in dejavnosti niso potekale v strogem okolju (16 % je odgovorilo, da ne drži, da bi bilo okolje strogo, 74 % jih je odgovorilo, da to sploh ne drži).

Prijateljsko vzdušje se odraža tudi v intervjujih. Eden od mentorjev je to prijetno vzdušje (v njegovem opisu »zelo odprto in prijazno do udeležencev«), opisal kot nujno za udeležence: ustvari se sproščen pristop, kjer se lahko »samo oglasiš«. Tako lahko udeleženci ob pomanjkanju časa za nekaj časa prekinejo z dejavnostjo in se ji kasneje ponovno priključijo. Na ta način se novi člani lahko zlahka priključijo. V intervjujih je opisano še eno vzdušje. Tako udeleženec kot organizator izobraževanja sta vzdušje v kulturnih dejavnostih predstavila kot »študijsko« okolje. Mentor ga opiše takole:

»Udeleženci so zelo osredotočeni na delo in so zelo dosledni pri tem, da dosežejo, kar si zadajo. Obstaja jasna ločnica med časom, ki ga udeleženci namenijo kulturnemu ustvarjanju in med socialnim delom, ko člani skupine predstavljajo svoje delo in se o njem pogovarjajo.«

Kar pomeni, da ni nujno, da se prijateljsko vzdušje izključuje z resnejšim študijskim pristopom. To potrjuje tudi eden od udeležencev: »Posamezniki se družijo, ampak skupina ni namenjena samo druženju.« Pri tem je za dejavnost še vedno pomembno, da si vključen v skupino. Drugi udeleženci tako priskrbijo potrditev tvojega dela, tako da si »nagrajen z občutkom, da si skupaj nekaj ustvaril«.

Kvantitativni del raziskave kaže, da se glavne pridobitve udeležbe v kulturnih dejavnosti ujemajo z vzgibi. Lahko gre za osebne pridobitve: občutek zadovoljstva in sprostitve (za 57 % popolnoma drži, za 41 % drži), občutek sreče (za 49 % popolnoma drži, za 44 % drži), nova znanja in spretnosti na področju kulturne dejavnosti (za 28 % popolnoma drži, za 49 % drži). Lahko pa gre za socialne pridobitve: spoznavanje ljudi, ki jih drugače ne bi (za 38 % popolnoma drži, za 42 % drži) ali spoznavanje ljudi iz različnih okolij (za 30 % popolnoma drži, za 36 % drži). Kljub temu pa so nekatere pridobitve manjše. To velja v primeru pridobivanja profesionalnih izkušenj (samo za 16 % popolnoma drži in za 27 % drži) in novega pogleda na družbo (za 27 % popolnoma drži, 24 % drži).

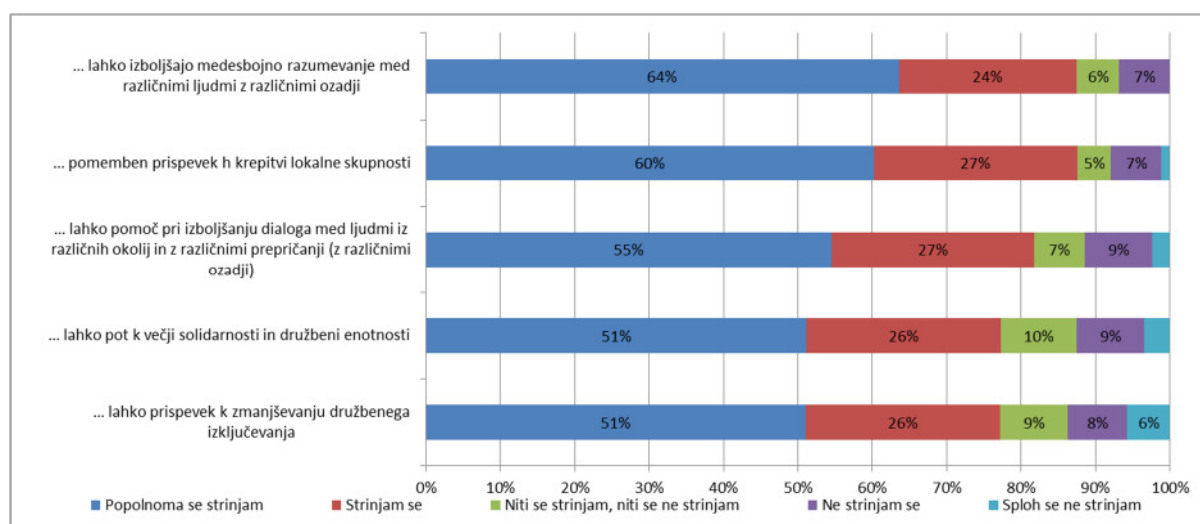
Graf 17: Kaj ste pridobili z udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Velika Britanija)

Socialne pridobitve so se še zlasti pokazale v intervjujih. Vodja izobraževanja je opisal, kako projekt udeležencem pomaga, da se čutijo bolj povezane s svojo lokalno skupnostjo. Kot mentor je zasnoval likovni projekt, kjer rišejo krajine iz svoje okolice, v katerem sodeluje celotna lokalna skupnost. Projekt je deloval še posebej povezovalno zaradi sodelovanja vseh ljudi in ker je bil prispevek vseh obravnavan enakovredno. Socialne pridobitve so prepoznali tudi partnerji pri izobraževanju. Delavka na oddelku za kulturo na lokalni ravni v Angliji opisuje, kako kulturne dejavnosti pomagajo pri soočanju z osamljenostjo in družbeno osamitvijo starejših ljudi. Vključevanje vseh in zmanjševanje hierarhičnih odnosov sta procesa, ki sta bila pogosto prisotna v intervjujih. Eden od intervjuvancev je omenil tudi negativno plat vključevanja vseh: odločanje je precej oteženo in počasnejše. Partnerji pri izobraževanju se zavedajo strukturnih sprememb. Tako je nekdo izmed njih omenil, kako so spremenili svoj pristop »od zgoraj navzdol« s »pozivom ljudem, da delijo svojo ustvarjalnost«, od »uporabnikov/obiskovalcev« k »aktivnim ustvarjalnim posameznikom«. V intervjujih nihče ni omenjal profesionalnih izkušenj. Soustvarjalne aktivnosti izboljšujejo lokalno okolje, ampak ne vplivajo nujno na poklicno življenje.

Kulturne dejavnosti glede na odgovore v vprašalniku niso tako trajnostne. Za veliko sodelujočih se socialne mreže niso spremenile (za 31 % niti drži, niti ne drži, za 16 % ne drži in za 12 % sploh ne drži, da bi se njihove mreže spremenile). Prav tako se niso spremenila njihova poslovna omrežja (za 26 % niti drži, niti ne drži, za 15 % ne drži, za 28 % sploh ne drži, da bi se njihova omrežja spremenila). Za nekatere sodelujoče, pa so dejavnosti imele nadaljnji vpliv: nadaljevali so s skupnim sodelovanjem (19 % se jih je odgovorilo, da to popolnoma drži in 37 %, da drži), in ostali so v stiku (za 25 % popolnoma drži, za 40 % drži). Kulturne dejavnosti so vsi videli kot prijetno izkušnjo in skoraj vsi bi dejavnosti priporočili drugim (62 % popolnoma drži, 29 % drži).

V intervjujih se pokažejo tudi nasprotne ideje. Veliko intervjuvancev je pojasnjevalo, kako so kulturne dejavnosti trajno spremenile njihove odnose. Dostikrat so omenili spletna družabna omrežja kot orodje za navezavo stikov med dejavnostjo in po njej. Eden od načinov za razvoj prijateljstev je tudi čas, ki ga za druženje v neformalnem vzdušju predvidijo mentorji. Partnerji pri izobraževanju so omenili tudi prizadevanja, da se ljudi vključuje z neformalnimi aktivnostmi, kot so igre, ki ustvarijo »sproščeno, neformalno okolje za pogovor«.

Sodelujoči pri vprašalniku se popolnoma strinjajo z družbenim in socialnim pomenom kulturnih dejavnosti. Več kot 75 % se jih popolnoma strinja ali strinja z njihovo vlogo pri boju proti izključevanju iz družbe, podpori družbene enotnosti in solidarnosti, razvoju dialoga med ljudmi iz različnih okolij in krepitvi zaupanja in razumevanje med ljudmi ter krepitvi skupnosti. Kulturne dejavnosti imajo v Veliki Britaniji pomembno vlogo v lokalnem okolju.

Graf 18: Socialni pomen (Velika Britanija)

Podobne ideje so prisotne tudi v intervjujih. Mentor fotografskega tečaja (vodja izobraževanja) je pojasnil, kako je skupinsko delo omogočilo povezovanje ljudi iz različnih okolij. Ljudje se med aktivnostmi začnejo pogovarjati med seboj in se zblížajo.

»Pogovori o fotografiji, opremi in kompoziciji med udeleženci jasno preidejo tudi na njihove življenjske izkušnje, njihovo preteklost in njihova občutenja, kar tvori nove vezi. Med dejavnostmi se v skupini oblikuje močan občutek zaupanja, kar se vidi tudi pri njihovem sodelovanju, pomoči in pri tem, da si posojajo fotografsko opremo.«

Zaupanje in razumevanje so partnerji pri izobraževanju opisali kot obvezno lastnost soustvarjanja. »[Občutek zaupanja] razbija hierarhijo in s tem vodi v bolj zanimive oblike sodelovanja in nove interakcije ljudi iz različnih okolij.« Družbeni in socialni pomen sta še posebej vidna v lokalnih projektih. Udeleženec, ki je sodeloval v vaški gledališki skupini na Škotskem, je opisal, kako se lokalna skupnost oblikuje šele skozi sodelovanje: »Ker udeleženci sami vodijo dejavnost in ker vsi vidijo, da lahko sodelujejo pri odločanju na vseh stopnjah projekta.«

Povezovanje različnih skupin spodbuja razumevanje in dialog, kot je razvidno pri udeležencu, ki sodeluje v pevskem zboru: »Skupno petje je za marsikaterega ude-

leženca priložnost, da se sproščeno družijo z drugimi ljudmi, o katerih so pred tem imeli napačne predstave.«

Pri zadnjem vprašanju so se skoraj vsi strinjali o različnih vidikih, potrebnih za uspešno povezovanje ljudi iz različnih okolij. Kot ključne so zlasti poudarili sposobnosti in spretnosti vodje dejavnosti (76 % popolnoma se strinjam, 20 % se strinjam) in primernost prostora za izvajanje dejavnosti (73 % popolnoma se strinjam, 20 % se strinjam). Relativno manj pomembnosti so pripisali oglaševanju dejavnosti v novih okoljih (da je takšno oglaševanje potrebno, se je popolnoma strinjalo 63 %, 23 % se je strinjalo), načrtovanju dejavnosti, da bodo nagovorjeni različni ljudje (da je to potrebno je 69 % odgovorilo popolnoma se strinjam, 19 % se strinjam) in prilagajanju programov za vključevanje ljudi iz različnih okolij (da je to pomembno je 62 % odgovorilo popolnoma se strinjam, 27 % se strinjam).

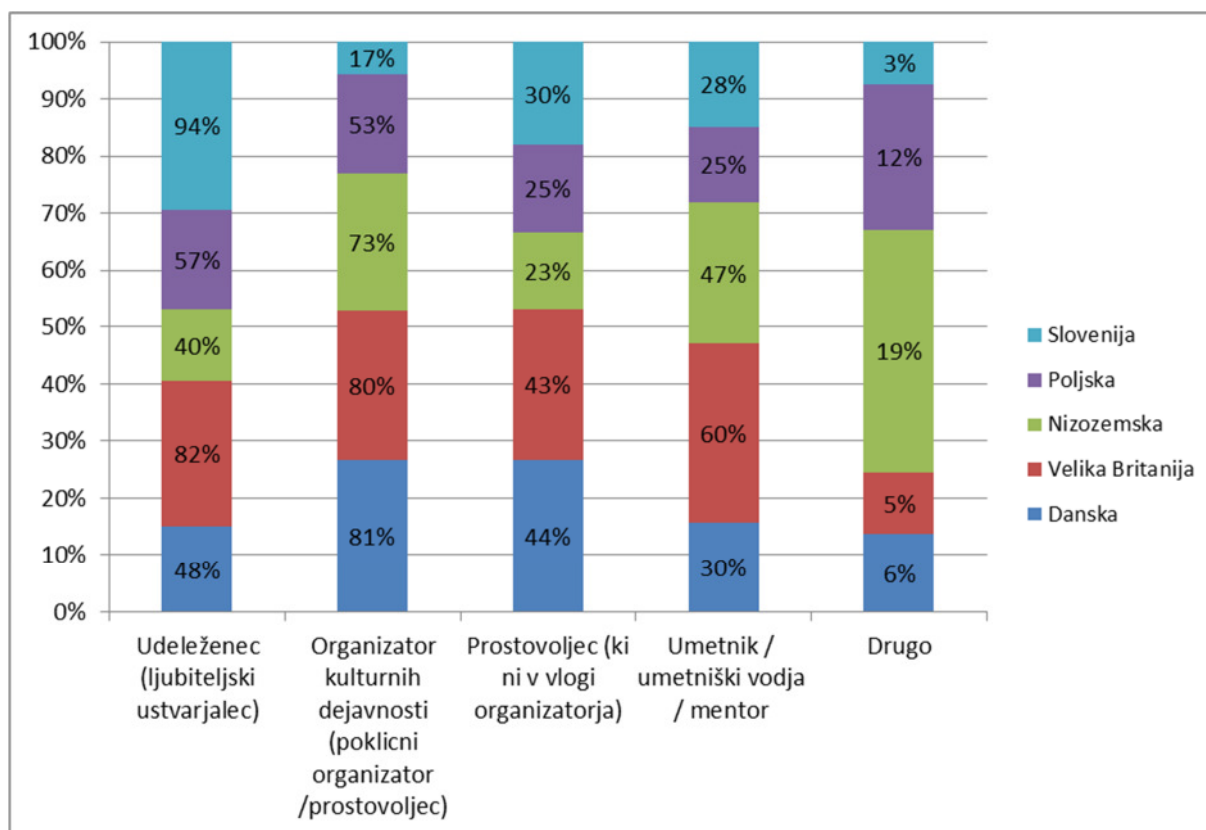
Tudi organizatorji izobraževanj so razmišljali o razlogih, ki naredijo dejavnost uspešno ali neuspešno. Po njihovem mnenju je uspeh odvisen od udeležencev, ker je za razvoj projekta in odnosov med udeleženci potreben čas. Eden od mentorjev je omenil, da je uspeh odvisen tudi od osebnostnih lastnosti udeležencev in načinov, kako organizatorji vodijo skupino in kako umeščajo posameznike v skupino. Drugi v intervjujih omenjeni razlogi za uspešnost dejavnosti so soodločanje in skupni cilji, kar je bilo omenjeno že zgoraj: odpravljanje hierarhije in resnično »demokratičen« način delovanja omogočata sodelovanje največ različnih ljudi in pri tem spodbujata spoštovanje in razumevanje ustvarjalnosti drugih ljudi. V odprtem vprašanju so sodelujoči poudarili nujne lastnosti (tako udeležencev kot organizatorjev), ki jih lahko strnemo v odprtost in strpnost: »Sproščeno prijateljsko okolje, odnosi brez predsodkov, prilagajanje in podpora drugih, da se vsi počutijo polno vključene.«

3 Primerjava med državami

3.1 Različna stališča v rezultatih raziskave

Na začetku je treba ponovno opozoriti, da na nekatere razlike vplivajo različni konteksti (glej 1.4) kot tudi dejstvo, da so na vprašalnike odgovarjale različne skupine. Danska stališča so stališča organizatorjev (81 %), večinoma starejših (nad 50 let) in že upokojenih. Enako bi lahko v večji ali manjši meri zatrdili za Nizozemske sodelujoče: večina jih je bila organizatorjev, vendar gre za malenkost mlajšo skupino (srednjih let: 51 % starih med 50 in 64 let in 26 % starih med 35 in 49 let) večinoma zaposlenih ljudi. Velika Britanija ima podobne rezultate: večino predstavljajo izobražene upokojene ženske, ki v veliki meri sodelujejo v kulturnih dejavnostih kot udeleženske (82 %) in organizatorke (80 %). V teh treh državah so sodelujoči vpeti v kulturno dogajanje in redno sodelujejo pri dogodkih.

Sodelujoči v kvantitativnem delu raziskave na Poljskem prikazujejo drugačen pogled, ker večinoma v aktivnostih sodelujejo občasno (v preteklem letu jih je 55 % obiskovalo 1 do 3 dejavnosti, 28 % od 4 do 6) in niso dobro obveščeni o kulturni ponudbi ter niso tako vpeti v kulturno dogajanje. Življenjski standard in življenjsko obdobje sodelujočih lahko do neke mere pojasni načine kulturnega udejstvovanja: starejše skupine na Danskem, Nizozemskem in v Veliki Britaniji imajo več časa za posvečanje kulturnim dejavnostim. Na drugi strani so mladi in ljudje srednjih let iz Slovenije in Poljske bolj zasedeni z delom in družinskim življenjem. Slovenski sodelujoči in sodelujoči na Poljskem imajo podoben profil. V večini se udeleženci kulturnih dejavnosti še izobražujejo (52 % jih je starih med 16 in 24 let in 17 % med 25 in 34 let). Ne delujejo v veliko različnih dejavnostih in niso vključeni v mreže in krovne organizacije (kulturne, nevladne organizacije, profesionalne mreže).

Graf 19: V kakšni vlogi ste bili udeleženi v aktivnostih? (vse države)

3.2 Pogled na kulturne dejavnosti: skupna stališča vseh sodelujočih

Zgornja dva modela sta vidna pri odgovorih na posamezna vprašanja v raziskavi, čeprav obstajajo nekatera skupna stališča.

V vseh državah so sodelujoči svoje skupine v kulturnih dejavnostih razumeli kot heterogene. Vendar so ob tem prepoznali homogenost v jezikovni skupini (enaka v 73 % na Nizozemskem, v 71 % na Danskem, 59 % v Veliki Britaniji, 67 % na Poljskem in 72 % v Sloveniji) in glede na kulturno in nacionalno pripadnost (enaka za 44 % na Nizozemskem, 54 % na Danskem, 49 % v Veliki Britaniji, 63 % na Poljskem in 56 % v Sloveniji). To bi pomenilo, da so kulturne dejavnosti manj učinkovite pri povezovanju ljudi iz različnih jezikovnih in nacionalnih skupin. Na podlagi teh rezultatov bi lahko sklepali, da jezikovna prepreka preprečuje ljudem, ki govorijo drug jezik, da bi se udeleževali v kulturnih dejavnostih; v manjši meri to velja za Veliko Britanijo (zaradi razširjenosti angleščine). Na drugi strani se z gledišča sodelujočih v kulturnih dejavnostih združujejo ljudje različnih starosti, spolov, okolij, veroizpovedi, poklicev, stopnje izobrazbe in stopnje dohodkov.

Glavni razlogi za udeležbo v kulturnih dejavnosti so v vseh državah osebne narave. Skoraj vsi sodelujoči se strinjajo, da so kulturne dejavnosti čas za užitek, zadovoljstvo in ustvarjalnost. Na splošno je socialna vloga kulturnih dejavnosti označena kot manj pomemben razlog, zlasti v Sloveniji (vpetost v lokalno okolje je zelo pomembna za 21 % in pomembna za 35 %) in na Nizozemskem (vpetost v lokalno okolje je zelo pomembna za 5 %, pomembna za 27 %). Profesionalna motivacija je nizka v vseh državah; v povprečju se zdi pomembna 40 % ljudi (ali zelo pomembna ali pomembna). Rezultati kažejo, da obstaja splošna predstava o kulturnih dejavnostih: gre za osebno aktivnost, kjer socialni razlogi niso tako pomembni kot osebni; pri tem poklicni razlogi velikokrat niso prisotni.

Pri vprašanju splošnega vzdušja pri kulturnih dejavnostih so se sodelujoči v vseh državah ponovno strinjali. Skoraj vsi so opisali, da dogajanje poteka v prijateljskem vzdušju. Posledično po mnenju sodelujočih v nobeni državi kulturne dejavnosti ne potekajo v tekmovalnem ozračju. Podatki kažejo, da dejavnosti potekajo v neformalnem okolju, ki spodbuja podporo in solidarnost med udeleženci ter pomoč, ko je ta potrebna. Iz tega lahko sklepamo, da bi imela strogo ali tekmovalno ozračje nasprotni učinek: preprečevala bi odnose med udeleženci in oblikovanje socialnega kapitala.

Po državah se razlikuje, kaj sodelujoči menijo, da kot udeleženci pridobijo od kulturnih dejavnosti. Na Danskem se skoraj vsi sodelujoči udeleženci strinjajo, da so pridobili na vseh predlaganih področjih (ustvarjalno znanje in spretnosti v dejavnosti, občutek sprostitev v prostem času, samozavest, spoznavanje novih ljudi, spoznavanje ljudi iz različnih okolij, novi prijatelji, novi pogledi na družbo in profesionalne izkušnje). Večina sodelujočih v vseh državah se strinja z vsemi kategorijami, razen s socialnimi pridobitvami (spoznavanje ljudi iz različnih okolij, novi prijatelji, nov pogled na družbo) in profesionalnimi izkušnjami. Socialne pridobitve so manjše na Nizozemskem in v Veliki Britaniji. To lahko pojasnijo različni dejavniki. Pri vprašanju o razlogih za udeležbo so imeli Nizozemci najnižji rezultat pri socialnih razlogih. V Veliki Britaniji je bil rezultat višji, a še vedno precej nizek.

Za udeleženca logično obstaja korelacija med razlogom za udeležbo in pridobitvijo ob koncu udeležbe. Vprašanje pa ostaja odprto za Slovenijo: socialni in družabni razlogi za udeležbo so bili med najnižjimi skupaj z Nizozemsko in Veliko Britanijo, vendar so bile socialne pridobitve Slovenskih udeležencev precej večje kot v omenjenih dveh državah. Razhajanje med vzgibi in pridobitvami v Sloveniji lahko pojasnimo z relativno nizko starostjo udeležencev. Iz tega lahko sklepamo, da so bolj odprti za nova poznanstva, četudi to ni bil njihov glavni namen.

Pridobitve za poklicne in profesionalne mreže so bile majhne za vse sodelujoče, saj imajo s povprečjem med 50 % in 60 % (strinjam se) v vseh državah eno najnižjih ocen med pridobitvami. Kulturne dejavnosti imajo manj vpliva na poklicne in profesionalne mreže, ker imajo udeleženci različne poklice. Z izjemo ljudi, ki delujejo na področju kulturne dejavnosti, ki se je udeležujejo, navadno ni večjega vpliva na profesionalne mreže.

Pri trajnosti odnosov, ki so nastali med kulturnimi dejavnostmi, se mnenja udeležencev in organizatorjev razlikujejo. V državah, kjer so v raziskavi večinoma sodelovali organizatorji (Nizozemska, Velika Britanija in Danska), so bili rezultati podobni. V povprečju je med 40 % in 50 % (če se štejemo popolnoma drži in drži) sodelujočih dejalo, da dejavnosti vodijo v nadaljnja sodelovanja/dejavnosti. Hkrati imajo dejavnosti trajen vpliv na njihov odnos/pogled na druge in spremenijo njihove socialne in poklicne mreže ter stike. V državah, kjer so večinoma sodelovali udeleženci (Poljska in Slovenija), so bili rezultati višji v dveh kategorijah: dejavnost je vodila v nadaljnje sodelovanje/dejavnosti (v Sloveniji jih je 31 % odgovorilo popolnoma drži in 40 % drži, na Poljskem pa 19 % popolnoma drži in 42 % drži) in sodelujoči so ostali v stiku z drugimi udeleženci (za slovenske sodelujoče: 38 % popolnoma drži, 44 % drži; za poljske sodelujoče: 18 % popolnoma drži in 43 % drži). Udeleženci torej bolj povečajo svoj socialni kapital kot organizatorji. Udeleženci lažje navežejo stike znotraj skupine, vendar ni nujno, da bodo tako ustvarjeni odnosi trajali dlje. Ta razlika med udeleženci in organizatorji ni opazna v drugih kategorijah: tako kot v drugih treh državah so tudi sodelujoči v Sloveniji in na Poljskem v povprečju odgovorili pritrdilno (med 40 % in 50 %). Paradoksalno pa so skoraj vsi sodelujoči zatrdili, da bi udeležbo v kulturni dejavnosti priporočili tudi drugim, kljub temu, da odgovori kažejo, da socialne in družabne pridobitve ali nova poznanstva niso dejavnik za priporočilo dejavnosti drugim ljudem. Sklepamo lahko, da bi sodelujoči kulturno dejavnost drugim priporočili zaradi osebnih razlogov (nove veščine, ustvarjalnost, sprostitev, itn.)

V vseh državah sprejemajo socialni pomen kulturnih dejavnosti. Vsi sodelujoči se strinjajo (v povprečju med 80 % in 90 %) z vlogo kulturnih dejavnosti v luči krepitve skupnosti, razumevanja in zaupanja med ljudmi, negovanja dialoga med ljudmi iz različnih okolij in kot podpora družbeni enotnosti in solidarnosti ter kot borbo proti socialnemu izključevanju. Tukaj so rezultati različni samo na Nizozemskem in na Danskem. Podobne rezultate z drugimi državami si delita v večini primerov. Odstopanja so samo pri vlogi kulturnih dejavnosti pri boju proti družbenemu izključevanju (na Nizozemskem se jih 23 % popolnoma strinja, 35 % strinja, na Danskem pa se jih: popolnoma strinja 24%, strinja 35%). Z razliko od Danske imajo na Nizo-

zemske relativno nižje rezultate tudi pomen kulturnih dejavnosti za skrb za dialog med ljudmi iz različnega okolja (28 % popolnoma se strinjam, 44 % se strinjam) in za podporo družbeni enotnosti in solidarnosti (21 % popolnoma se strinjam, 44 % se strinjam). Nizozemski kontekst lahko pojasni manjši pomen socialnih pridobitev v okviru kulturnih dejavnosti. Drugače kot v drugih državah na Nizozemskem raste delež ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki jih vodijo zasebni ponudniki. Sklepamo lahko, da zasebni ponudniki nastopajo z bolj tržno naravnanim pristopom kot javne organizacije. Iz tega sledi, da ima oblika organizacije do neke mere vpliv na dejavnosti in s tem na to, kako jo bodo doživljali udeleženci. V sektorju zasebnih ljubiteljskih kulturnih skupin socialni pomen dejavnosti tako ni izpostavljen.

V vseh državah so se ponovno strinjali z idejo, kako povečati uspešnost kulturnih dejavnosti pri povezovanju ljudi iz različnih okolij: med 80 % in 90 % sodelujočih se je popolnoma strinjalo oz. strinjalo, da je treba dejavnosti načrtovati tako, da bodo nagovorjene različne skupine ljudi, da je treba prilagoditi program in da so pomembne komunikacijske in socialne spretnosti in sposobnosti mentorja, da je treba promovirati dejavnost v novih okoljih in razpolagati s primernim prostorom. Samo Nizozemska odstopa pri vprašanju, ali so kulturne dejavnosti vključujoče same po sebi. Samo 16 % se jih je popolnoma strinjalo, 37 % pa se jih je strinjalo. Tudi to odstopanje lahko pojasni privatizacija sektorja. Drugače kot v drugih državah tu socialni in družabni pomen kulturnih dejavnosti ni tako izrazit.

Vprašalniki prinašajo pregled nad sektorjem. Zdi se, da obstaja splošno soglasje (z manjšimi razlikami) o dojetanju kulturnih dejavnosti. Razlogi za vključevanje v dejavnosti so najprej osebni in šele nato socialni. Skupine, v katerih potekajo kulturne dejavnosti, so raznolike, vendar ni nujno, da se udeleženci med seboj povežejo. Za nekatere sodelujoče dejavnost povezuje in povečuje socialni kapital. A to ne velja za vse. Vendar so sodelujoči prepričani, da bi kulturne dejavnosti lahko povezovale in imele socialni pomen. Vplivi na profesionalna omrežja in poklicne izkušnje so precej majhni v vseh državah. Dodatno raziskavo bi bilo treba izvesti med prostovoljci, ker so bili v tej raziskavi slabo zastopani. V raziskavi so iz vprašalnikov zbrani podatki o različnih kulturnih dejavnostih, v katerih v različnih kontekstih sodelujejo ljubitelji. Z analizo intervjujev lahko razločimo različne bolj ali manj uspešne primere praks.

3.3 Primerjava intervjujev: prepoznavanje dobrih praks

Prepoznavanje soustvarjalnih praks

Za primerjanje intervjujev se je treba vrniti k pomenu soustvarjanja. Kot opredeljeno v uvodu, se termin »soustvarjanje« nanaša na soustvarjanje v neinstitutionaliziranem socialnem okolju, v katerem sodelujejo in ustvarjajo različne skupine prebivalcev. Če sledimo definiciji, iz tega sledi, da niso vse ljubiteljske kulturne dejavnosti soustvarjalne. Med zbranimi primeri v intervjujih lahko razločimo več različnih vrst dejavnosti in niso vse soustvarjalne. Različne vrste dejavnosti prinašajo različne rezultate. Skozi intervjuje lahko razločimo dejavnosti, ki so »resnično« soustvarjalne in tiste, ki to niso. Razlikovanje lahko razumemo s pomočjo koncepta kulturne zmožnosti, ki sta ga razvila Nick Wilson in Anna Bull (2017: 5): soustvarjanje je s promoviranjem svobode ustvarjanja in vsakodnevnne kulturne participacije državljanov del vizije kulturne demokracije. V tem pomenu soustvarjanje lahko povezuje in povečuje socialni kapital. Robert Putnam (1995) je v svojem raziskovanju odkril povezavo med individualizacijo kulturnih praks in upadom socialnega kapitala. Združenja lahko združujejo različne socialne skupine z vzpostavitvijo soustvarjalnih procesov².

Kot omenjeno zgoraj, je kontekst nizozemskega kulturnega sektorja med petimi partnerji najbolj poseben. V intervjujih imamo tako primer zasebne vodje izobraževanja. Lenneke Gentle je samostojna podjetnica na področju plesa. V svojih razredih poučuje otroke, včasih tudi v prisotnosti staršev. Pouk ima individualne rezultate: plesne metode lahko prispevajo k boljši učni sposobnosti otrok, kar dokazujejo višji rezultati na preverjanjih CITO (nizozemski nacionalni preizkusi znanja za otroke) po obiskovanju plesnih delavnic. Takšno razumevanje je vidno tudi pri širši javnosti: Hanneke Koolen je plesna učiteljica pri ARTEz Arnhem. Njene ure potekajo v skupini, kar pomeni, da udeleženci lahko navežejo stike. Vendar je ta socialni vidik drugotnega pomena (ali celo nepotreben). Njena glavna skrb, kar potrjuje tudi eden izmed njenih učencev, je, da se »koncentrirajo na individualen razvoj posameznika in na njegovo prihodnost.« Njeno delo v skupini je za raziskavo še vedno zanimivo, ker ustvari okolje, ki »postavlja izzive in spodbuja delo v programu«. Okolje ni tako družabno, kot je opisano v raziskavah, kjer si znotraj skupine pomagajo, se podpirajo in so solidarni. Podobne rezultate lahko opazimo tudi v Danskih intervjujih. Tako pri partnerjih, organizatorjih izobraževanja in udeležencih.

---

¹ Wilson, Nick, Bull, Anna (2017). *Towards cultural democracy. Promoting cultural capabilities for everyone*. King's College London.

² Putnam, Robert D. (1995). "Bowling alone: America's declining social capital." *Journal of Democracy* 6: 65–78

Večina jih ni sodelovala v soustvarjalnih dejavnostih: njihovi vzgibi in pridobitve so bili povezani z dejavnostjo in ne s socialnim kapitalom. Posledično aktivnosti ne prinesejo trajnejših odnosov. Raznolikost skupine prav tako ni načrtovani cilj. V vseh primerih gre za skupinsko delo, vendar brez skupnih ciljev in rezultatov. Delo v skupini udeležencem pomaga, vendar zanje ni obvezno (izjema so skupinske aktivnosti, npr. pevski zbor, orkester, ipd.).

Po drugi strani drugačne rezultate vidimo v intervjujih, kjer so intervjuvanci sodelovali v soustvarjalnih dejavnostih. Slovenski primer je projekt Gledališča Glej G2G (Generacija generaciji), ki zajema vidike udeležencev, mentorice in partnerjev pri izobraževanju. Gre za primer soustvarjanja: udeleženci sodelujejo pri nastajanju predstave. Mladostniki pripravijo predstavo, namenjeno mladim. Medtem ko postavljajo predstavo, se učijo gledaliških veščin, hkrati pa se oblikujejo kot skupina. Za vodilno partnerico je to nov pristop k ustvarjanju predstav. Gre za alternativo klasični gledališki produkciji. S predstavami, ki jih ustvarijo mladi, bodo pridobili novo občinstvo (mlade). Udeleženci so opisali, kako je ta projekt spremenil njihov pogled na gledališče, kako so postali del skupine in kako jim je projekt omogočil, da svoje mnenje sami predstavijo na odru.

Prakse po načelu »od zgoraj navzdol« ali »od spodaj navzgor«: kakšna naj bo vloga udeležencev?

Razlika med soustvarjalnimi praksami in tistimi, ki niso soustvarjalne, nastane pri vodjih izobraževanja in njihovem vodenju projektov. V najbolj osnovnem principu lahko povzamemo, da gre za pristopa »od zgoraj navzdol« in »od spodaj navzgor«. Prvi obravnava udeleženca kot uporabnika (hierarhija odnosov je osnovana od institucije do posameznika), medtem ko so udeleženci v drugem primeru ustvarjalni aktivni posamezniki, opolnomočeni s sredstvi kulturnega izražanja (institucija in posameznik sta enakovredna).

Pri pristopu »od spodaj navzgor« vloga organizatorja izobraževanja ni tako jasno načrtana kot pri pristopu »od zgoraj navzdol«. Intervjuji, ki se nanašajo na projekt G2G (glej zgoraj), in intervjuji iz Velike Britanije prinašajo vpogled v takšno vrsto delovanja. To lahko pojasni dejstvo, da je aktivna participacija eden ključnih ciljev kulturne politike v Veliki Britaniji. Eden od intervjuvancev iz ruralnega predela Škotske je bil denimo udeležen v vaški dramski skupini. Vsako leto se v skupini trudijo v lokalno predstavo vključiti čim več prebivalcev. Da lahko delujejo, so opustili hierarhijo, ki je ovirala sprejemanje odločitev (odločitve tako sprejemajo udeleženci ne glede na njihov status in ne mentroji ali partnerji pri izobraževanju). Na

ta način so vsi vključeni v proces odločanja in vsi lahko prispevajo svoje ideje. Oba primera kažeta, kako lahko vidik participacije pomaga presegati družbeno ločevanje, ki je inherentno vsem dejavnostim.

Organizatorji izobraževanj so tu zato, da dorečejo skupni cilj. V lokalni gledališki skupini na Škotskem je to (kot v primeru G2G) predstava. Mentorji morajo prilagajati program, da lahko vključijo vse predloge: »Organizator potrebuje spretnosti mehkega obvladovanja družbenih situacij, ki vsakemu omogoča, da sodeluje in se počuti sprejetega, kar je vse prej kot lahka naloga.«

Poljski intervjuji prinašajo perspektivo partnerja pri izobraževanju. Za partnerje soustvarjanje predvideva polno zavezanost institucije in njihovo zaupanje udeležencem. Partnerji nudijo podporo idejam udeležencev.

»Če ima kdo idejo za ustvarjalno aktivnost in ideja ustreza osnovnim vodilom institucije, potem institucija k ideji pristopi tako s prostorom kot tudi z organizacijsko podporo in nasveti. [...] Udeleženci dogodkov so tudi njihovi uporabniki/obiskovalci. Mnogi med njimi se kasneje vračajo tudi v zasebni vlogi, na primer obiščejo razstavo ali dogodek.«

Udeleženci so v novi vlogi: so hkrati ustvarjalci in uporabniki uslug kulturne institucije. Vloga institucij se je spremenila, saj udeleženci, ki so jim institucije omogočile udejstvovanje v kulturnih produkcijah, postajajo tudi redni obiskovalci drugih dogodkov. A pri tem je treba opozoriti, da je treba najti pravo razmerje med aktivno participacijo in delom. Eden od intervjuvancev je pojasnil, kako lahko nova vloga udeležencev ustvari konflikt pri vprašanju povračila: »Za nekatere udeležence nastanejo nepravilna pričakovanja profesionalnega odnosa, obenem pa se pričakuje fleksibilnost in da je vse brezplačno.«

Po drugi strani je pristop »od zgoraj navzdol« bolj klasičen način oblikovanja programa: organizatorji izobraževanja neposredno izobražujejo udeležence. V tem smislu je mentor bližje učitelju v šoli in njegovi vlogi v izobraževanju.

Različne prakse imajo različne vplive na socialni kapital

Inkluzivnost dejavnosti se razlikuje glede na stopnjo soustvarjalnosti v dejavnosti. V najmanj soustvarjalnih projektih je inkluzivnost sinonim za dostopnost dejavnosti. V večini primerov institucije vključujejo udeležence tako, da jim dopustijo, da izrazijo svoje poglede in da ustvarjajo. Njihovo ustvarjanje pa je del kulturne produkcije institucije.

Tako je v dejavnostih, ki niso soustvarjalne, inkluzivnost lahko poljubna ali se z njo ne ukvarjajo. Tako je partner pri izobraževanju na Danskem zatrdil: »Socialne pridobitve so zame postranskega pomena.« Drugi partner, ki prav tako prihaja iz Danske, pa je povedal, da se mu socialni pomen dejavnosti »ne zdi tako pomemben«.

V soustvarjalnih dejavnostih se lahko (glede na vrsto aktivnosti) pojavijo različni vidiki povezovanja (medsocialni, medregionalni, medkulturni in medevropski), čeprav se zdi, da je medregionalno vrsto povezovanja težje doseči. Dejavnosti največkrat potekajo v lokalnem okolju zaradi pomanjkanja sredstev ali zaradi zahtevnosti načrtovanja. Na tem mestu moramo omeniti, da so organizatorji izobraževanj in partnerji pri izobraževanju svoje soustvarjalne dejavnosti predstavili kot »odprte za vse« in niso omenjali specifičnih ciljnih skupin. Pogosto so dejavnosti načrtovane za lokalno prebivalstvo ne glede na njihov socialni status, starost, kulturno ali nacionalno (evropsko) pripadnost. Določene aktivnosti so lahko namenjene določenim ciljnim skupinam, kot je to v primeru projekta G2G, ki je namenjen mladim (ki tudi ustvarjajo za mlade).

Upoštevanje pogledov udeležencev od institucij zahteva poseben trud. V projekt G2G (Slovenija) so organizatorji vključili tudi dramaturginjo, ki je obenem tudi psihologinja, ki je pomagala udeležencem, da se odprejo in delijo »intimne zgodbe, za kar se morajo počutiti varne«. Odpiranje za druge je način povezovanja ljudi, ker se med udeleženci ustvari empatija in ker se tako oblikuje skupina. To je opisala ena izmed mentoric:

»To, da se počutiš svobodnega in izraziš svoja čustva na produktiven način, je osvobajajoča izkušnja. Projekt je udeležencem odprl oči, da imajo tudi drugi ljudje probleme.«

Ta ideja se pojavi tudi v pogledih udeležencev:

»Pridobiš nov pogled na stvari, izboljšaš svojo empatijo in premagaš predsodke. Spoznaš ljudi iz družbenih skupin, ki so v javnosti naslikane kot slabe in tako se ti odpre nov pogled.«

Soustvarjalne dejavnosti so tiste z največjim vplivom na mreže udeležencev. Pripomorejo k razvoju skupine (eden od intervjuvancev je omenil občutek »vasi«, drugi »družine«). Udeleženci bodo bolj verjetno sodelovali, če so nekaj ustvarili skupaj, dosegli cilj, kot pa v primeru, da so preprosto samo na skupnem izobraževanju. Udeleženci pri tem razvijejo tudi poseben odnos z organizacijo, kar se je videlo iz primera prostovoljcev, ki med posameznimi izvedbami Festivala Slot na Poljskem pripravljajo neuradne »Slot Feste«.

Kako izboljšati kulturne dejavnosti?

Za izboljšanje kulturnih dejavnosti si lahko pomagamo s potrebami, izraženimi v intervjujih. Obstaja skupno strinjanje o tem, kaj je potrebno, ne glede na to, ali je dejavnost soustvarjalna ali ne. Prvi vidik, ki so ga izpostavili intervjuvanci v vseh državah, je financiranje. Vsi potrebujejo boljše financiranje za materialne stroške, podporo prostovoljcem ali načrtovanje dejavnosti na višji ravni. Rezultati tako potrjujejo, da je financiranje ljubiteljske kulture nezadostno v vseh vključenih državah.

Drugi omenjeni vidik je »prepoznavanje« dejavnosti. Da bi morali ljubiteljsko kulturo prepoznati kot družbeno in socialno dejavnost, je bil odgovor v vseh državah. Ta argument tudi pojasnjuje, zakaj je dodatno financiranje nujno potrebno. Intervjuvanci ne pojasnijo, kako bi takšno potrditev oz. prepoznavanje dejavnosti dosegli ali kaj točno mislijo s tem, čeprav lahko sklepamo, da gre za politično prepoznanje bodisi za finančno bodisi politično (idejno) podporo. To je eden od partnerjev iz Velike Britanije ubesedil kot:

»[Sam si želim] večjega prepoznanja in podporo kulturnih dejavnosti. Najboljši razlog v prid podpori tovrstnih dejavnosti je prepoznanje socialnih, družbenih, ekonomskih, zdravstvenih prednosti in prednosti na področju dobrega počutja. Ustvarjalnost je tisto, kar nas dela ljudi.«

Mentorji in partnerji pri izobraževanju, ki izvajajo soustvarjalne dejavnosti, so opisali tudi potrebe, ki niso izražene v drugih intervjujih. Omenili so potrebo po izobraževanju prostovoljcev in mentorjev, da bi bili boljše pripravljene na svojo vlogo v tovrstnih aktivnostih. Ta potreba potrjuje našo predhodno trditev o spremenjeni vlogi organizatorjev izobraževanj in mentorjev. Slovenska intervjuvanka, ki je sodelovala v G2G projektu, je poudarila, da je potrebno v izobraževanje mentorjev vključiti posebne »metode dela«.

4 Priloge

4.1 Kazalo grafov

Graf 1: V kakšni vlogi ste bili udeleženi v aktivnostih? (Danska).....	11
Graf 2: Kaj je pomembno za vas, da ste se odločili za udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Danska)	13
Graf 3: Trajnost (Danska)	15
Graf 4: Kaj je tisto, kar pri kulturnih dejavnostih lahko pripomore pri zblževanju ljudi z različnimi ozadji? (Danska)	16
Graf 5: Večina udeležencev v kulturnih dejavnostih, ki ste se je udeležili, je bila (iz) enake/ga ... (Nizozemska).....	19
Graf 6: Kaj je pomembno za vas, da ste se odločili za udeležbo v kulturnih dejavnostih? Nizozemska.....	20
Graf 7: Kaj ste pridobili z udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Nizozemska)	22
Graf 8: Trajnost (Nizozemska).....	23
Graf 9: Kaj je pomembno za vas, da ste se odločili za udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Poljska)	26
Graf 10: Kakšne so vaše izkušnje v povezavi z udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Poljska).....	28
Graf 11: Trajnost (Poljska)	30
Graf 12: Kaj je tisto, kar pri kulturnih dejavnostih lahko pripomore pri zblževanju ljudi z različnimi ozadji? (Poljska)	31
Graf 13: Na kakšen način ste sodelovali v kulturnih dejavnostih? (Slovenija).....	33
Graf 14: Kaj ste pridobili z udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Slovenija)	37
Graf 15: Trajnost (Slovenija).....	38
Graf 16: Večina udeležencev v kulturnih dejavnostih, ki ste se je udeležili, je bila (iz) enake/ga ... (Velika Britanija)	41
Graf 17: Kaj ste pridobili z udeležbo v kulturnih dejavnostih? (Velika Britanija)	43
Graf 18: Socialni pomen (Velika Britanija).....	45
Graf 19: V kakšni vlogi ste bili udeleženi v aktivnostih? (vse države)	48

4.2 Vprašalnik

Vprašalnik "Vključenost v kulturne dejavnosti"

Hvala, ker ste se odločili za sodelovanje v naši raziskavi! Gre za pomemben prispevek k analizi na področju soustvarjanja in povezovanja v naši državi. Anketa je pomemben prispevek k analizi dejavnosti v kulturi in umetnosti, ki pri ustvarjanju povezujejo ljudi iz različnih družbenih okolij.

Vaše sodelovanje v anketi je anonimno, vaš IP naslov ne bo shranjen. Reševanje ankete traja približno 10 minut. Hvala, ker ste si vzeli čas. Pri tem ne uporabljajte gumbov brskalnika nazaj/naprej, sicer se izpolnjevanje ankete lahko prekine.

Za nadaljnja vprašanja se lahko obrnete na: [...]

1. **Spol:** ženski moški

2. **Starost**

- 6-15
 16-24
 25-34
 35-49
 50-64
 65 in več

3. **Stopnja izobrazbe**

- Učenec, dijak, študent
 Srednja poklicna in srednješolska izobrazba (srednješolski programi in gimnazije) (IV, V)
 Višješolska strokovna izobrazba (VI/1)
 Specializacija po višješolskem programu, visokošolskem in uni. programu (VI/2, VII)
 Specializacija po uni. programu, magisterij znanosti, doktorat znanosti (VIII/1, VIII/2)

4. **Zaposlitveni status**

- Učenec, dijak, študent
 Zaposleni za določen delovni čas
 Zaposleni za poln delovni čas
 Samozaposleni
 Brezposelni
 Upokojeni
 Drugo

5. **V katerih kulturnih dejavnostih ste bili/ste udeleženi? (možnih je več odgovorov)**

- Domača obrt in ročne spretnosti

Ples	☐
Digitalna umetnost	☐
Gledališče (gledališče, lutke, fizični teater, impro itd.)	☐
Film	☐
Literatura	☐
Multimedija (večzvrstno)	☐
Oblikovanje	☐
Inštrumentalna glasba	☐
Fotografija	☐
Vokalna glasba (zborovsko petje, ...)	☐
Vizualne umetnosti (likovna,...)	☐
Drugo	☐

6. Na kakšen način ste sodelovali v kulturnih dejavnostih? (možnih je več odgovorov)

Udeleženec	☐
Poklicni organizator kulturnih dejavnosti	☐
Prostovoljec	☐
Umetnik / umetniški vodja / mentor	☐
Drugo	☐

7. V koliko različnih kulturnih dejavnostih ste bili udeleženi v preteklem letu (ena skupina ali izobraževanje se šteje kot 1 dejavnost)

1-3	☐
4-6	☐
7-10	☐
Več kot 10	☐

8. Koliko različnih kulturnih dejavnosti, ki se jih lahko aktivno udeležite, poteka v vašem lokalnem okolju? (delavnice, skupine iz različnih dejavnosti, ... vsaka šteje kot 1)

1-5	☐
6-10	☐
11-20	☐
21-30	☐
Več kot 30	☐

9. Kako ste izvedeli za kulturne dejavnosti, ki ste se jih udeležili? (možnih je več odgovorov)

S strani prijateljev ali družinskih članov	☐
S strani organizatorjev	☐
S strani javnih organizacij in zavodov	☐
S strani nevladnih organizacij (društva, ZKD, zavodi, ...)	☐
S strani lokalne skupnosti (občina, krajevna skupnost ipd.)	☐

- S strani prostovoljske mreže
- S strani kulturne mreže (portali, združenja, klubi ipd.)
- S strani delodajalca/v poklicnem okolju
- S strani medijev/spleta
- Drugo

10. Večina udeležencev v kulturnih dejavnostih, ki ste se je udeležili, je bila (iz) enake/ga ...

	DA	NE
starostne skupine	☐	☐
spola	☐	☐
lokalnega okolja	☐	☐
kulturne, nacionalne pripadnosti	☐	☐
jezikovne skupine	☐	☐
veroizpovedi	☐	☐
poklicne skupine	☐	☐
izobrazbene strukture (z enako stopnjo izobrazbe)	☐	☐
dohodkovnega razreda (z enako stopnjo dohodkov)	☐	☐

11. Kaj je pomembno za vas, da ste se odločili za udeležbo v kulturnih dejavnostih?	Zelo pomembno	Pomembno	Niti pomembno, niti nepomembno	Nepomembno	Zelo nepomembno
Pridobiti nova ustvarjalna znanja in spretnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Pridobiti nova znanja in izkušnje, ki jih ne morem pridobiti drugje	☐	☐	☐	☐	☐
Pridobiti profesionalna znanja in izkušnje	☐	☐	☐	☐	☐
Sprostiti se v prostem času	☐	☐	☐	☐	☐
Uživati ob ustvarjanju	☐	☐	☐	☐	☐
Pridobiti samozavest in ustvarjalno spodbudo	☐	☐	☐	☐	☐
Utrditi status v družbi in na	☐	☐	☐	☐	☐

delovnem mestu					
Vključiti se/bititi del v lokalni skupnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Družiti se s podobno mislečimi	☐	☐	☐	☐	☐
Biti zgled za druge	☐	☐	☐	☐	☐
Pomagati drugim	☐	☐	☐	☐	☐
Spoznavati nove ljudi iz različnih okolij	☐	☐	☐	☐	☐
Drugo (navedite)					

12. Kakšne so vaše izkušnje v povezavi z udeležbo v kulturnih dejavnostih?	5 Popolnoma drži	4	3	2	1 Sploh ne drži
Dejavnosti so bile dobro organizirane	☐	☐	☐	☐	☐
Dejavnosti so potekale v prijateljskem vzdušju	☐	☐	☐	☐	☐
Dejavnosti so potekale v strpnem, odprtem in spodbudnem okolju	☐	☐	☐	☐	☐
Dejavnosti so potekale v tekmovalnem okolju	☐	☐	☐	☐	☐
Ostali udeleženci so bili pripravljeni priskočiti na pomoč	☐	☐	☐	☐	☐
Med udeleženci je bilo malo stikov in izmenjave mnenj in znanj	☐	☐	☐	☐	☐
Dejavnosti so potekale v strogem vzdušju	☐	☐	☐	☐	☐
Dejavnost je bila neobičajna/nova izkušnja zame	☐	☐	☐	☐	☐

13.13. Kaj ste pridobili z udeležbo v kulturnih dejavnostih?	5 Popolnoma drži	4	3	2	1 Sploh ne drži
Nova znanja in veščine s	☐	☐	☐	☐	☐

področja kulturne dejavnosti (npr. pri petju)					
Občutek zadovoljstva in sprostitve	☐	☐	☐	☐	☐
Občutek sreče	☐	☐	☐	☐	☐
Dodatno samozavest	☐	☐	☐	☐	☐
Poznanstva z ljudmi, s katerimi se običajno ne bi spoznal	☐	☐	☐	☐	☐
Poznanstva z ljudmi iz različnih kulturnih, ekonomskih, družbenih in starostnih skupin	☐	☐	☐	☐	☐
Nova prijateljstva in nove stike	☐	☐	☐	☐	☐
Nov pogled na družbo	☐	☐	☐	☐	☐
Nove profesionalne izkušnje	☐	☐	☐	☐	☐
Drugo (navedite)					

14. Trajnost	5 Popolnoma drži	4	3	2	1 Sploh ne drži
Dejavnost je vodila v dodatno sodelovanje in nove skupne aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Še vedno sem v stiku z drugimi udeleženci	☐	☐	☐	☐	☐
Zaradi udeležbe se je trajno spremenil moj odnos do drugih	☐	☐	☐	☐	☐
Zaradi udeležbe se je (številčno in značajsko) spremenil moj krog prijateljev in znancev	☐	☐	☐	☐	☐
Zaradi udeležbe se je spremenila moja poslovna mreža ljudi s katerimi sodelujem	☐	☐	☐	☐	☐
Udeležbo v kulturnih dejavnostih bi priporočil tudi drugim	☐	☐	☐	☐	☐

15. Prepričan sem in verjamem, da so kulturne dejavnosti, kot ta, ki sem se je/jih udeležil/a,	5 Popolnoma se strinjam	4	3	2	1 Sploh se ne strinjam
... pomemben prispevek h krepitevi lokalne skupnosti	☐	☐	☐	☐	☐
... lahko izboljšajo medsebojno razumevanje med različnimi ljudmi z različnimi ozadji	☐	☐	☐	☐	☐
... lahko pomoč pri izboljšanju dialoga med ljudmi iz različnih okolij in z različnimi prepričanji (z različnimi ozadji)	☐	☐	☐	☐	☐
... lahko pot k večji solidarnosti in družbeni enotnosti	☐	☐	☐	☐	☐
... lahko prispevek k zmanjševanju družbenega izključevanja	☐	☐	☐	☐	☐

16. Kaj je tisto, kar pri kulturnih dejavnostih lahko pripomore pri zblizevanju ljudi z različnimi ozadji?	Popolnoma se strinjam	Strinjam se	Niti se strinjam, niti se ne strinjam	Ne strinjam se	Sploh se ne strinjam
Kulturne dejavnosti že same po sebi ponujajo vključevanje različnih ljudi	☐	☐	☐	☐	☐
Dejavnosti je treba načrtovati tako, da bodo nagovorjeni različni ljudje	☐	☐	☐	☐	☐
Programe dejavnosti je potrebno prilagoditi, da bodo primerni za nove udeležence z drugačnimi ozadji	☐	☐	☐	☐	☐
Ključne so sposobnosti in kompetence voditelja dejavnosti (mentor, učitelj)	☐	☐	☐	☐	☐

ipd.)					
Ključna je promocija dejavnosti v novih, ne-tradicionalnih okoljih	☐	☐	☐	☐	☐
Ključen je primeren prostor za izvedbo dejavnosti	☐	☐	☐	☐	☐

<p>17. Kaj se je po vaših izkušnjah izkazalo kot učinkovito pri zблиževanju ljudi iz različnih ozadij? Odgovor</p>	
---	--

4.3 Vprašalniki za intervjuje

VODJE IZOBRAŽEVANJA

Vodje izobraževanja / mentorji (vodje skupin in društev s področja delovanja partnerske organizacije in njenih mrež; profesionalni umetniki, ki vodijo aktivnosti)

A Uvod

A1 Opišite v kateri dejavnosti delujete in kakšna je vaša vloga? (V kateri kulturni dejavnosti? Kakšne so vaše zadolžitve? Kako pogosto potekajo aktivnosti? Kdo so drugi udeleženci?)

A2 Kaj so osnovni motivi, ideje in cilji dejavnosti, v kateri delujete? (Kaj so cilji dejavnosti? Katere so ciljne skupine? Kaj so učni cilji, kaj bodo udeleženci pridobili? Kaj so rezultati tovrstnih aktivnosti?)

B Socialni pomen kulturnih dejavnosti?

B1 Kako bi opisali vzdušje, v katerem potekajo dejavnosti? Na primer interakcija in izmenjava mnenj med udeleženci. (So na splošno udeleženci odprti do drugih, ali iščejo nove stike?)

B2 Kaj so po vašem mnenju dolgotrajni vplivi kulturnih dejavnosti na udeležence? Ali verjamete, da v tovrstnih dejavnostih udeleženci spoznajo ljudi, ki jih drugače ne bi? Ali dejavnosti spremenijo njihovo socialno mrežo? (Ali lahko navedete kakšen primer?)

B3 Kako bi opisali socialni pomen kulturnih dejavnosti? Ali verjamete, da so kulturne dejavnosti pomembne za vzpostavitev zaupanja, solidarnosti in razumevanja med ljudmi? Če je tako, pojasnite, zakaj in kako? (Ali lahko navedete kakšen primer?)

C Soustvarjalne dejavnosti

C1 Ste sodelovali v kakršnikoli aktivnosti, kjer ste namensko za ciljno skupino izbrali udeležence iz različnih skupin, da bi jih zbližali? Na primer ljudi iz različnih starostnih skupin ali iz različnih kulturnih in nacionalnih skupin ali vključevanje socialno ogroženih ali ljudi iz različnih regij? Lahko opišete svojo izkušnjo?

C2 Kaj so pozitivni in kaj negativni vidiki organizacije dejavnosti, ki povezujejo ljudi iz različnih okolij (ni pomembno če je bilo to načrtovano ali ne)? (Je težko doseči različne skupine? Je treba program projekta posebej prilagoditi? Kaj so posebnosti, na katere je treba biti pozoren pri organizaciji, ipd. ?)

C3 Kaj naredi tovrstne aktivnosti uspešne, kaj so razlogi, da je zблиževanje ljudi in krepitev zaupanja med njimi uspešna?

C4 Kako opisali rezultate in pridobitve dejavnosti, ki povezujejo različne ljudi?

D Potrebe za prihodnost

D1 Kaj bi vam pomagalo pri izvedbi soustvarjalnih dejavnosti, ki povezujejo ljudi iz različnih okolij?

D2 Kaj si želite za kulturno dejavnost, v kateri delujete? Kaj bi vam v prihodnosti pomagalo?

D3 Prišli smo do konca intervjuja. Bi radi še sami kaj dodali, kar vas nismo vprašali?

PARTNERJI PRI IZOBRAŽEVANJU

Partnerji pri izobraževanju / sofinancerji (predstavniki oddelkov za kulturo in družbene dejavnosti v občinah, kulturne organizacije, vključene v lokalne skupnosti, druge družbene organizacije: socialne in humanitarne organizacije, organizacije za skrb za dobro počutje, šport idr.)

A Uvod

A1 Na kratko opišite pogled in odnos vaše organizacije/institucije na kulturne dejavnosti v vaši bližini? (Katere dejavnosti potekajo? Ali sodelujete pri teh dejavnostih? Kdo so udeleženci in ali so to tudi vaše stranke?)

A2 Kako bi opisali pomen kulturnih dejavnosti v vaši bližini? (Kakšni so cilji dejavnosti? Katere so ciljne skupine? Kaj so učni cilji, kaj bodo udeleženci pridobili? Kaj so rezultati tovrstnih aktivnosti?)

B Socialni pomen kulturnih dejavnosti?

B1 Kako bi opisali pomen kulturnih dejavnosti za udeležence? (Ali verjamete, da v tovrstnih dejavnostih udeleženci spoznajo ljudi, ki jih drugače ne bi? Ali dejavnosti spremenijo njihovo socialno mrežo? Ali lahko navedete kakšen primer?)

B3 Kako bi opisali socialni pomen kulturnih dejavnosti? Ali verjamete, da so kulturne dejavnosti pomembne za vzpostavitev zaupanja, solidarnosti in razumevanja med ljudmi? Če je tako, pojasnite, zakaj in kako? (Ali lahko navedete kakšen primer?)

C Soustvarjalne dejavnosti

C1 Ali poznate kakršne koli aktivnosti, kjer so namensko za ciljno skupino izbrali udeležence iz različnih skupin, da bi jih zbližali? Na primer ljudi iz različnih starostnih skupin ali iz različnih kulturnih in nacionalnih skupin ali vključevanje socialno ogroženih ali ljudi iz različnih regij? Kakšne so vaše izkušnje s tovrstnimi dejavnostmi?

C2 Kaj so po vašem mnenju pozitivni vidiki in kaj so izzivi za dejavnosti, ki povezujejo ljudi iz različnih okolij (ni pomembno če je bilo to načrtovano ali ne)?

C3 Kako opisali rezultate in pridobitve dejavnosti, ki povezujejo različne ljudi?

D Potrebe za prihodnost

D2 Kaj si želite za kulturne dejavnosti v vaši bližini? Kaj bi vam v prihodnosti pomagalo?

D3 Prišli smo do konca intervjuja. Bi radi še sami kaj dodali, kar vas nismo vprašali?

UDELEŽENCI IZIBRAŽEVANJA

(člani ali udeleženci s področja delovanja partnerske organizacije in njenih mrež, udeleženci dejavnosti, ki jih pripravljajo vodje izobraževanja)

A Uvod

A1 Opišite v kateri dejavnosti delujete in kakšna je vaša vloga? (V kateri kulturni dejavnosti? Kako pogosto potekajo aktivnosti? Kdo so drugi udeleženci?)

A2 Kakšna so vaša pričakovanja, ko se udeležite kulturne dejavnosti? (pridobivanje spretnosti, spoznavanje novi ljudi, idr.)

A3 Kaj so osnovni motivi, ideje in cilji dejavnosti, v kateri sodelujete? (Kakšni so vaši osebni cilji za dejavnosti? Katere ciljne skupine so sodelovale? Kaj so udeleženci pridobili? Kaj so rezultati tovrstnih aktivnosti?)

B Socialni pomen kulturnih dejavnosti?

B1 Kako bi opisali vzdušje, v katerem potekajo dejavnosti? Na primer interakcija in izmenjava mnenj med udeleženci. (So na splošno udeleženci odprti do drugih, ali iščejo nove stike?)

B2 Kaj so po vašem mnenju dolgotrajni vplivi kulturnih dejavnosti na vas in druge udeležence? Ali verjamete, da v tovrstnih dejavnostih udeleženci spoznajo ljudi, ki jih drugače ne bi? Ali dejavnosti spremenijo njihovo socialno mrežo? (Ali lahko navedete kakšen primer?)

B3 Kako bi opisali socialni pomen kulturnih dejavnosti? Ali verjamete da so kulturne dejavnosti pomembne za vzpostavitev zaupanja, solidarnosti in razumevanja med ljudmi? Če je tako, pojasnite zakaj in kako? (Ali lahko navedete kakšen primer?)

C Soustvarjalne dejavnosti

C1 Ste sodelovali v kakršnikoli aktivnosti, kjer ste namensko za ciljno skupino izbrali udeležence iz različnih skupin, da bi jih zbližali? Na primer ljudi iz različnih starostnih skupin ali iz različnih kulturnih in nacionalnih skupin ali vključevanje socialno ogroženih ali ljudi iz različnih regij? Lahko opišete svojo izkušnjo?

C2 Kaj so pozitivni in kaj negativni vidiki sodelovanja v dejavnosti, ki povezuje ljudi iz različnih okolij (ni pomembno, če je bilo to načrtovano ali ne)? Je morda komunikacija bolj otežena?)

Kaj ste pridobili s sodelovanjem v dejavnosti, ki povezuje ljudi iz različnih okolij?

D Potrebe za prihodnost

D2 Kaj si želite za kulturno dejavnost, v kateri delujete? Kaj bi vam v prihodnosti pomagalo?

D3 Prišli smo do konca intervjuja. Bi radi še sami kaj dodali, kar vas nismo vprašali?